

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра політології та соціології

Допущено до захисту

Зав. кафедри Т.К. Пояркова

« ____ » _____ 2025 р.

УДК 321:316

Кваліфікаційна робота бакалавра

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальність: 052 «Політологія»

Лосев Даніїл Володимирович,

4 курс, ПОЛб-1-21-4.0д,

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Підпис

Науковий керівник:

Костюк Тетяна Олександрівна,

доктор наук з державного управління, доцент

Підпис

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ.....	5
1.1. Сутність та поняття корупції.....	5
1.2. Теоретичні підходи до дослідження корупції.....	13
1.3. Характер та чинники корупції в Україні.....	19
Висновки до першого розділу.....	23
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ЗА СУЧАСНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УМОВ.....	24
2.1. Корупційні загрози у сфері національної безпеки та оборони	24
2.2. Вплив корупції на міжнародний імідж України.....	30
2.3. Корупційні ризики у гуманітарній та військово-політичній сферах.....	35
Висновки до другого розділу.....	40
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА СУЧАСНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УМОВ.....	42
3.1. Реформування антикорупційної політики та законодавства.....	42
3.2. Внутрішні та зовнішні фактори боротьби з корупцією в Україні.....	49
3.3. Досвід іноземних держав для України.....	53

Висновки	до	третього
розділу.....		60
ВИСНОВКИ.....		62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Корупція є однією з найсерйозніших загроз для національної безпеки будь-якої демократичної держави, оскільки вона підриває основи державного управління, економічного розвитку, правової системи та соціальної стабільності, і Україна не є виключенням. В умовах системної політичної кризи, активної інтеграційної політики, гібридних загроз та зовнішньої агресії корупція не лише обмежує ефективність антикризових заходів, але й ставить під загрозу подальший демократичний розвиток. Система корупційних відносин поширюється на усі рівні влади, що посилює відчуття безкарності та зниження довіри громадян до інститутів держави. Тому дослідження корупції як загрози національній безпеці є надзвичайно важливим для вироблення ефективних стратегій боротьби з цим явищем, що в свою чергу сприятиме зміцненню державності та прирощенню довіри у громадсько-державних відносинах.

Мета дослідження: проаналізувати вплив корупції на національну безпеку України, вивчити та систематизувати підходи до протидії корупції та подолання її негативних наслідків.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд **завдань**, а саме:

- проаналізувати теоретичні підходи до дослідження корупції;
- охарактеризувати природу та основні чинники поширення корупції в Україні;
- проаналізувати корупційні ризики для внутрішньої політики та національної безпеки України;
- оцінити вплив корупції на міжнародний імідж України;
- дослідити процес законодавчого реагування та боротьби з корупцією в Україні;
- проаналізувати досвід іноземних держав у сфері боротьби з корупцією та можливості його застосування в Україні.

Об'єктом дослідження є державно-управлінська корупція.

Предметом дослідження є корупційні загрози системі національної безпеки України.

Для досягнення поставленої мети та виконання наукових завдань в роботі використано комплекс **методів**, серед яких: метод системного аналізу (для вивчення взаємодії корупції з іншими елементами національної безпеки); синтез (поєднання різнопланових загроз явища «корупція» для державного управління та національної безпеки); порівняльно-правовий метод (для аналізу законодавчих ініціатив щодо боротьби з корупцією в Україні та за кордоном); метод опрацювання інформаційних джерел та ін.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що воно розширює наукові уявлення про взаємозв'язок корупції та національної безпеки на прикладі сучасної України. Результати дослідження можуть бути використані для подальших наукових розробок у галузі політичної науки, державного управління, економіки та права.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій для органів влади та інших зацікавлених структур щодо удосконалення боротьби з корупцією в Україні та її мінімізації в процесах, що впливають на національну безпеку.

Апробація результатів дослідження. Певні висновки дослідження були представлені на науковій конференції “Київські філософські студії-2025”, в ході якої обговорювались соціальні та політичні процеси, зокрема проблеми корупції в Україні та її вплив на національну безпеку.

Лосєв Д.В. КОРУПЦІЯ ЯК НАЦІОНАЛЬНА ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ. *Київські філософські студії-2025 : Матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 16 травня 2025 р.): Тези доповідей.* Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких містить по 3 підрозділи і висновки до розділу, а також висновків та рекомендацій. Загальний обсяг роботи становить 71 сторінку, список використаних джерел включає 50 позицій, робота містить 1 таблицю та 6 рисунків.

Ключові слова: «корупція», «національна безпека», «національна оборона», «корупційні загрози», «антикорупційна політика».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ

1.1. Сутність та поняття корупції

Корупція є одним із найнебезпечніших соціально-управлінських явищ, що загрожує стабільності розвитку держави та добробуту її громадян. Вона перешкоджає економічному зростанню, підриває довіру до органів влади, руйнує демократичні інститути та сприяє посиленню соціальної нерівності. У сучасному світі корупція розглядається не лише як внутрішня проблема окремої держави, а як глобальне явище, що вимагає комплексного підходу до його подолання.

Корупція є одним із найдавніших суспільних явищ, яке супроводжувало розвиток людства від найперших форм державності до сучасних політичних систем. Суть корупції полягає у зловживанні владою, посадовими повноваженнями або суспільним статусом з метою отримання особистої вигоди, що суперечить загальноприйнятим нормам моралі та права [3].

Сам термін «корупція» походить від латинського слова *corruptio*, яке має кілька значень: «розбещення», «псування», «підкуп». Це слово походить від дієслова *corumpere*, що означає «руйнувати», «псувати», «спотворювати». Вже в античному світі це явище сприймалося як негативний чинник, що підриває соціальний лад і довіру до державної влади.

У Стародавньому Римі корупція набувала різних форм, зокрема хабарництва серед чиновників, підкупу суддів та військових, незаконного використання державних коштів і зловживання владою задля особистого збагачення. Високопосадовці, які повинні були служити суспільному благу, нерідко використовували свою посаду як засіб для отримання привілеїв. Для боротьби з цим явищем римські правителі запроваджували різноманітні правові норми, які карали корупціонерів. Наприклад, у Римській республіці діяли спеціальні закони, що передбачали покарання за хабарництво серед сенаторів та магістратів, але, незважаючи на це, корупція залишалася поширеною практикою [5].

У середньовічній Європі корупція була глибоко інтегрована у політичну та соціальну структуру суспільства. Особливо вона проявлялася у формі продажності чиновників, зловживання податковими системами, а також симонії - продажу церковних посад і благословень, що було поширене серед духовенства. Феодальна система, яка базувалася на ієрархічних відносинах між сюзеренами та васалами, також сприяла поширенню корупції, оскільки отримання посад, земельних наділів і привілеїв часто залежало не від заслуг, а від особистих зв'язків та хабарів.

З переходом до епохи Відродження та Просвітництва відбулися значні зміни у підходах до розуміння корупції. Поява сильних централізованих держав вимагала ефективної адміністративної системи, що змусило уряди запроваджувати більш жорсткі правові норми щодо корупції. Наприклад, у Франції, Англії та інших європейських країнах почали запроваджуватися антикорупційні закони, а також системи контролю за витрачанням державних ресурсів [11].

У XIX столітті, з розвитком капіталістичної економіки, корупція почала набувати нових форм, пов'язаних з економічними махінаціями, маніпуляціями ринками та впливом фінансових корпорацій на урядові рішення. Індустріалізація та урбанізація створили нові умови для корупційних схем, у тому числі через формування монополій та лобіювання інтересів великих підприємців у державних органах.

У XX столітті, особливо після Другої світової війни, питання боротьби з корупцією набуло міжнародного характеру. Корупція стала розглядатися не лише як внутрішня проблема окремої держави, а як глобальний виклик, що перешкоджає економічному розвитку, демократизації суспільства та встановленню верховенства права. Саме у цей період почали з'являтися перші міжнародні угоди щодо боротьби з корупцією, зокрема у рамках Організації Об'єднаних Націй, Світового банку та інших міжнародних організацій [18].

Сучасне розуміння корупції сформувалося під впливом економічних, соціологічних, політичних та правових досліджень. Вона розглядається не тільки як окремий злочин, а як системне явище, що впливає на всі сфери суспільного життя. Корупція сьогодні охоплює не лише хабарництво, а й незаконне використання

бюджетних коштів, політичні маніпуляції, ухилення від сплати податків, зловживання службовим становищем, відмивання грошей тощо.

Історичний розвиток корупції свідчить про її постійну присутність у суспільстві, зміну форм та механізмів, але водночас і про зростання уваги до боротьби з цим явищем. У сучасних умовах держави та міжнародні організації активно впроваджують правові механізми та інституційні заходи для мінімізації корупційних ризиків, що є важливим чинником забезпечення стабільності, соціального добробуту та національної безпеки [22].

Корупція є складним соціально-правовим явищем, що охоплює аспекти суспільного, економічного та політичного життя. Вона проявляється у вигляді незаконного використання владних повноважень, зловживання посадовим становищем, підкупу, хабарництва та інших протиправних дій, спрямованих на отримання особистої вигоди за рахунок суспільства або держави. Через складність цього явища та його різноманітних проявів у різних країнах і сферах суспільного життя існує велика кількість визначених терміном «корупція».

Одним із найпоширеніших міжнародних визначень є те, що надає Світовий банк, відповідно до якого корупція – це «зловживання державною владою для отримання особистої вигоди». Це визначення наголошує на основному механізмі корупції, коли державні посадові особи або інші впливові особи використовують службове становище для власного збагачення, порушуючи принципи справедливості та рівності [24].

Більш розширене визначення міститься в Конвенції ООН проти корупції, яка була прийнята в 2003 році. У цьому міжнародному документі наголошується, що корупція охоплює не тільки активні корупційні дії, такі як отримання хабарів чи використання бюджетних коштів у власних інтересах, а й пасивні форми корупції, коли посадові особи свідомо не виконують свої обов'язки або сприяють незаконним схемам.

На національному рівні кожна держава має власне нормативне визначення корупції, яке адаптовано до правової системи та реального суспільного життя. В Україні правове визначення цього явища міститься в Законі України «Про

запобігання корупції», прийнятому в 2014 році. Відповідно до цього закону корупція виникла як «використання особи, яка виконує функції держави або місцевого самоврядування, службового становища для отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб». Це визначення підкреслює, що корупція не обмежується лише хабарництвом, а включає будь-яке неправомірне використання владних повноважень [28].

Без правових визначень, у науковій та економічній літературі корупція часто розглядається як економічне і соціальне явище, що підриває довіру до інституцій, створює ринкові відносини, розвиває економічний розвиток і створює нерівні умови для бізнесу та громадян. Деякі дослідники класифікують корупцію за рівнем її розширення: вона може бути системною, коли стає невід’ємною частиною державного управління, або ж епізодично, коли проявляється лише в окремих випадках (див. рис. 1.).

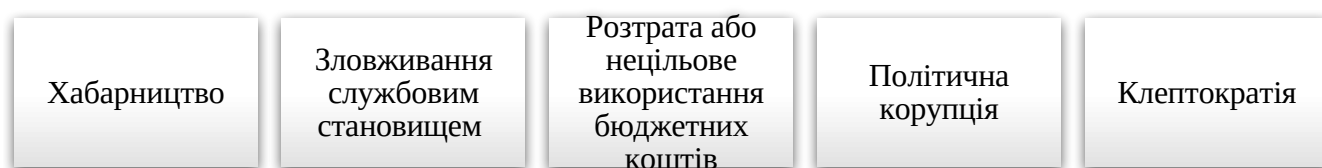

Рис. 1. Форми прояву корупції [29].

Корупція є багатовимірним явищем, яке охоплює соціальні, економічні та правові аспекти суспільного життя. Вона не лише підриває довіру громадян до державних інституцій, але й гальмує розвиток економіки, провокує політичну нестабільність та сприяє зростанню соціальної нерівності. Корупційні прояви спотворюють функціонування ринкової економіки, знижують ефективність управління державними ресурсами та обмежують можливості для чесного бізнесу.

З економічної точки зору, корупція є серйозним бар'єром для інвестиційної привабливості країни. Коли в державі процвітає хабарництво, монополізація економіки та непрозорість регуляторної політики, це створює нестабільне бізнес-середовище. Підприємства, як вітчизняні, так і міжнародні, уникають вкладень у країни, де корупція є поширеним явищем, оскільки вони не можуть бути впевненими у чесному правовому захисті своїх інтересів. Це, у свою чергу,

уповільнює економічне зростання, зменшує приплив прямих іноземних інвестицій та призводить до технологічного відставання країни [31].

Ще одним економічним наслідком корупції є неефективне використання державних ресурсів. Значна частина бюджетних коштів, які мали б спрямовуватися на розвиток інфраструктури, освіти, медицини та інших важливих сфер, осідає в кишенях корумпованих посадовців або використовується не за призначенням. Це спричиняє погіршення якості державних послуг, що, у свою чергу, змушує громадян шукати альтернативні способи отримання необхідних послуг, включаючи сплату хабарів. Наприклад, у країнах з високим рівнем корупції громадяни часто змушені сплачувати неофіційні платежі за медичну допомогу, освіту чи адміністративні послуги, що призводить до додаткових фінансових навантажень на населення.

Корупція також загострює проблему соціальної нерівності. В умовах корумпованої системи ресурси та можливості нерівномірно розподіляються серед населення. Вигоди отримують ті, хто має доступ до владних структур або фінансових ресурсів, тоді як найбільш вразливі верстви суспільства залишаються без належного захисту. Корупція у сфері соціальної політики призводить до того, що соціальні пільги, пенсії та державні субсидії нерідко надаються не за потребою, а на підставі особистих зв'язків або хабарів. Це ще більше поглиблює економічний розрив між різними групами населення та сприяє соціальній напруженості [38].

З правової точки зору, корупція є серйозним правопорушенням, яке підпадає під дію кримінального, адміністративного та цивільного законодавства. Вона передбачає покарання за зловживання службовим становищем, хабарництво, розкрадання державних коштів, маніпулювання виборчими процесами та інші форми неправомірних дій. У багатьох країнах світу існують спеціальні антикорупційні органи, які займаються розслідуванням таких злочинів, запобіганням корупційним схемам та розробкою політики зниження корупційних ризиків.

В Україні боротьба з корупцією є одним із ключових напрямів державної політики. Для цього було створено низку антикорупційних органів, зокрема Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке відповідає за

формування та реалізацію державної антикорупційної політики, контроль за деклараціями державних службовців, моніторинг конфлікту інтересів та проведення антикорупційних перевірок. Іншим важливим органом є Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), яке здійснює розслідування корупційних злочинів на найвищих рівнях влади. Крім того, Вищий антикорупційний суд (ВАКС) розглядає справи, пов'язані з корупцією, та ухвалює вирoki щодо високопосадовців, які були викриті у корупційних діях [3].

Попри існування цих інституцій, ефективність боротьби з корупцією в Україні залишається значною проблемою через низку чинників, зокрема через недостатню політичну волю, складність доказової бази у справах щодо корупції, вплив олігархічних структур та прогалини в законодавстві. Проте активна робота громадянського суспільства, міжнародний тиск та реформи у сфері правоохоронної та судової системи сприяють поступовому зменшенню рівня корупції та підвищенню підзвітності посадових осіб перед законом.

Корупція є не лише правовим злочином, а й потужним деструктивним фактором, що впливає на всі сфери суспільного життя. Вона гальмує економічний розвиток, руйнує довіру до державних інституцій, підриває основи демократії та посилює соціальну несправедливість. Для ефективної боротьби з цим явищем необхідно не лише вдосконалювати законодавство, але й розвивати культуру доброчесності, забезпечувати прозорість державного управління та підвищувати рівень громадянської активності у протидії корупції [5].

Корупція є однією з найсерйозніших загроз для національної безпеки, оскільки вона не лише підриває функціонування державних інституцій, а й послаблює обороноздатність країни, сприяє проникненню кримінальних структур у владні органи та створює умови для зовнішнього впливу на стратегічні рішення держави. У країнах з високим рівнем корупції виникають системні проблеми, які негативно позначаються на стабільності політичного режиму, економічному розвитку та здатності держави ефективно реагувати на внутрішні та зовнішні загрози.

Одним із ключових наслідків корупції для національної безпеки є ослаблення державного управління. Коли чиновники та високопосадовці ухвалюють рішення, керуючись власними корисливими інтересами, а не суспільним благом, державний апарат втрачає свою ефективність. Внаслідок цього зростає бюрократична тяганина, ресурси витрачаються нераціонально, а реформи гальмуються або взагалі блокуються. Корумповані урядовці нерідко приймають рішення, які сприяють збереженню їхнього особистого впливу, а не покращенню функціонування державних інституцій. Це призводить до посилення політичної нестабільності, зниження довіри громадян до влади та зростання протестних настроїв у суспільстві [11].

Ще одним небезпечним наслідком корупції є проникнення кримінальних угруповань у владні структури. Корумповані правоохоронні органи та судова система не здатні ефективно боротися зі злочинністю, оскільки вони самі стають частиною корупційних схем. У таких умовах кримінальні елементи отримують можливість впливати на політику, ухвалювати вигідні для себе рішення та уникати відповідальності за свої злочини. Це призводить до зростання рівня організованої злочинності, посилення незаконного обігу зброї, наркотиків, контрабанди та інших небезпечних явищ, що загрожують безпеці країни.

Особливо серйозною є корупція у сфері оборони, адже вона безпосередньо впливає на здатність країни захищати свої кордони та суверенітет. Корупційні схеми у військовій сфері можуть включати розкрадання бюджетних коштів, призначених для модернізації армії, закупівлю неякісного обладнання та боєприпасів, маніпуляції під час тендерів на оборонні замовлення. У результаті військові підрозділи можуть опинитися недостатньо підготовленими до виконання бойових завдань, що ставить під загрозу національну безпеку. Крім того, корупція у військовому секторі може створювати передумови для витоку секретної інформації, що робить країну вразливою до зовнішніх загроз [18].

Ще одним важливим аспектом є зовнішній вплив на державну політику через корупційні механізми. Іноземні держави можуть використовувати корупційні зв'язки, щоб впливати на стратегічні рішення країни, лобіювати власні інтереси,

отримувати доступ до важливих державних ресурсів та навіть втручатися у виборчі процеси. Зокрема, фінансування окремих політичних сил, підкуп державних посадовців та маніпуляції у сфері інформаційної політики можуть стати інструментами геополітичного впливу, що підриває суверенітет країни та створює передумови для політичної дестабілізації [22].

Корупція є однією з найбільших загроз для стабільності держави, її економічного розвитку та національної безпеки. Вона має багатовимірний характер і зачіпає всі сфери суспільного життя - від політики та економіки до соціальної сфери та міжнародних відносин. У корумпованих країнах інститути державної влади стають слабкими та неефективними, що призводить до зростання злочинності, економічного занепаду та посилення зовнішнього впливу.

1.2. Теоретичні підходи до дослідження корупції

Корупція є складним і багатогранним явищем, яке охоплює різні аспекти суспільного життя. Її аналіз вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує економічні, соціологічні, політичні, правові та етичні аспекти. Упродовж тривалого часу корупцію досліджували представники різних наукових шкіл, які пропонували власні пояснення її природи, причин виникнення, наслідків і шляхів подолання.

Виділяють кілька основних теоретичних підходів до вивчення корупції, серед яких: економічний, соціологічний, політичний, правовий, етичний та інституційний. Кожен із них розглядає це явище з різних точок зору, пропонуючи власні механізми його аналізу та подолання.

Економічний підхід до аналізу корупції ґрунтується на тому, що корупція є наслідком неефективності ринку та інституційної слабкості держави. Це явище розглядається як форма порушення економічної рівноваги, яка призводить до нерационального розподілу ресурсів, зниження продуктивності економіки та виникнення додаткових витрат для суспільства. Корупція спричиняє серйозні економічні втрати, адже вона зменшує прозорість ділових операцій, підвищує ризики ведення бізнесу та демотивує інвесторів [24].

Одним із ключових концептуальних підходів в економічній науці є теорія агентських відносин (agency theory), яку запропонували Майкл Дженсен та Вільям Меклінг. Відповідно до цієї теорії, корупція виникає внаслідок конфлікту між двома основними сторонами: «принципалом» (суспільством, державою або власниками бізнесу) і «агентом» (державними службовцями або менеджерами компаній). Принципал очікує, що агент діятиме в його інтересах, проте через інформаційну асиметрію агент отримує можливість ухвалювати рішення, що приносять йому особисту вигоду, навіть якщо це суперечить інтересам принципала. У контексті

корупції ця модель пояснює, чому державні службовці та чиновники можуть використовувати своє становище для отримання хабарів або інших неправомірних вигод [28].

Ще однією важливою економічною концепцією є теорія «ринку хабарів» (bribe market theory), яка розглядає корупцію як своєрідний тіньовий ринок, де чиновники продають адміністративні рішення або привілеї. Наприклад, хабар може бути використаний для прискорення бюрократичних процедур, отримання державного контракту або уникнення регуляторних обмежень. Така ситуація призводить до нерівності серед учасників ринку, оскільки ті, хто не готовий чи не може давати хабарі, опиняються в гірших умовах порівняно з конкурентами, які використовують корупційні механізми. Крім того, через існування такого ринку державні органи можуть навмисно створювати додаткові адміністративні бар'єри, щоб стимулювати хабарництво серед чиновників.

Економічний підхід до вивчення корупції також враховує концепцію витрат і вигод (cost-benefit analysis). Ця теорія передбачає, що люди схильні ухвалювати корупційні рішення, якщо очікувані вигоди від таких дій перевищують потенційні ризики та покарання. Чим вищими є шанси уникнути відповідальності та чим більший фінансовий зиск можна отримати, тим вищою є ймовірність корупційної поведінки. З цього випливає, що рівень корупції значною мірою залежить від ефективності антикорупційних заходів: якщо штрафи та покарання є суворими, а ймовірність викриття хабарництва висока, тоді потенційні корупціонери можуть утриматися від протиправних дій [29].

Економічний підхід дозволяє пояснити корупцію як наслідок дисбалансу між витратами та вигодами, що отримують учасники корупційних схем. Цей підхід також наголошує на важливості інституційних реформ, спрямованих на підвищення прозорості державного управління, зменшення бюрократичних бар'єрів та створення конкурентного середовища, у якому корупція стане економічно не вигідною.

Соціологи розглядають корупцію як соціокультурне явище, що є продуктом певних традицій, норм і цінностей. Вона часто сприймається як частина соціальної поведінки, що визначається історичними та культурними факторами.

Одним із ключових підходів у соціологічному аналізі корупції є теорія соціального капіталу, яка вказує на роль довіри між громадянами та державою. У суспільствах із низьким рівнем соціального капіталу люди частіше звертаються до корупційних схем, оскільки не вірять у справедливість і ефективність державних інститутів.

Інший важливий напрямок – теорія аномії (Еміль Дюркгейм, Роберт Мертон), яка пояснює корупцію як наслідок соціальної дезорганізації, коли загальноприйняті норми та цінності втрачають свою регуляторну функцію. В умовах нестабільності та слабкої державної влади корупція стає альтернативним способом досягнення соціальних та економічних цілей [14].

Соціологія також розглядає корупцію через структурно-функціональний аналіз, який досліджує роль корупційних практик у підтримці або руйнуванні суспільного порядку. В деяких випадках корупція може розглядатися як спосіб адаптації до неефективної бюрократії, однак у довгостроковій перспективі вона веде до дестабілізації та соціального занепаду.

Соціологічний підхід до аналізу корупції базується на тому, що це явище має глибокі соціокультурні корені і є відображенням суспільних відносин, норм та цінностей. Корупція розглядається не лише як правопорушення або економічна проблема, а й як соціальне явище, що формується під впливом історичних, культурних і соціальних факторів. Вона може бути інтегрованою у суспільну поведінку та сприйматися як частина повсякденного життя, особливо у країнах, де корупційні практики мають довгу історію або вважаються «нормальним» способом взаємодії з владою [31].

Одним із найважливіших підходів у соціологічному аналізі корупції є теорія соціального капіталу, яка пояснює рівень корупції через довіру між громадянами та державними інститутами. Соціальний капітал визначається як сукупність норм, довіри та мереж соціальної взаємодії, які сприяють ефективному функціонуванню суспільства. В країнах, де рівень соціального капіталу є високим, тобто громадяни довіряють державним органам, дотримуються законів і взаємодіють на основі чесності, рівень корупції зазвичай нижчий. Натомість у суспільствах із низьким

рівнем соціального капіталу люди частіше вдаються до корупційних схем, оскільки не вірять у справедливість і ефективність державних інститутів. В таких умовах корупція стає інструментом, який дозволяє компенсувати нестачу довіри, а хабарі - засобом «вирішення питань» у взаємодії з владою.

Інший важливий напрямок соціологічного аналізу корупції базується на теорії аномії, розробленій Емілем Дюркгеймом і розширеній Робертом Мертоном. Аномія означає стан суспільної дезорганізації, коли традиційні соціальні норми втрачають свою регуляторну функцію, а люди починають шукати альтернативні способи досягнення своїх цілей, зокрема через корупцію. Згідно з цією теорією, корупція поширюється особливо швидко в суспільствах, де відбуваються соціально-економічні кризи, трансформації політичного режиму або слабшає державний контроль. Коли законність не працює належним чином, а офіційні механізми розподілу благ та ресурсів неефективні, корупція стає альтернативним способом досягнення соціальних та економічних цілей [38].

Соціологи також досліджують корупцію через структурно-функціональний аналіз, який розглядає її роль у підтримці або руйнуванні суспільного порядку. Деякі дослідники вважають, що в короткостроковій перспективі корупція може слугувати механізмом адаптації до неефективної бюрократії. Наприклад, в умовах складної та забюрократизованої державної системи хабарі можуть використовуватися для пришвидшення адміністративних процедур, отримання дозволів або уникнення надмірних регуляторних обмежень. Однак у довгостроковій перспективі корупція неминуче веде до дестабілізації суспільства, оскільки підриває довіру до влади, сприяє нерівності та створює передумови для соціального занепаду.

Ще одним важливим аспектом соціологічного підходу є розгляд корупції через призму культурної детермінації. У деяких країнах або спільнотах корупційні практики є більш поширеними через історичні традиції або особливості національної культури. Наприклад, у суспільствах із сильними патронажними та клановими традиціями хабарництво може сприйматися як цілком прийнятний спосіб підтримки соціальних зв'язків, а розподіл державних ресурсів серед «своїх» - як природний процес. В таких випадках боротьба з корупцією вимагає не лише

законодавчих змін, а й глибоких соціальних трансформацій, спрямованих на формування нових цінностей та норм поведінки [5].

Соціологічний підхід дозволяє пояснити корупцію як соціальне явище, що тісно пов'язане з рівнем довіри в суспільстві, соціальними нормами та історично сформованими моделями поведінки. Він підкреслює, що ефективна боротьба з корупцією повинна включати не лише покращення правової бази, а й зміни в соціальній структурі, політичній культурі та свідомості громадян.

Корупція є складним і багатогранним явищем, яке можна розглядати з різних точок зору. Одна з таких точок зору - це правовий підхід, який визначає корупцію як порушення законодавства і злочин, що передбачає відповідальність. У цьому контексті корупція розглядається як використання службового становища для отримання особистої вигоди, що суперечить принципам справедливості та законності. У рамках правового підходу важливу роль відіграють міжнародні правові стандарти, такі як Конвенція ООН проти корупції та Європейська антикорупційна хартія, які зобов'язують держави вживати необхідні заходи для боротьби з корупцією. Це включає криміналізацію корупційних правопорушень, встановлення суворих санкцій для осіб, причетних до корупційних злочинів, а також створення органів і механізмів для запобігання корупції [7].

Ключовими напрямками правового підходу є визначення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення, запровадження адміністративних заходів, спрямованих на запобігання корупції, а також впровадження механізмів громадського контролю. До останніх належать обов'язкове декларування доходів і майна державних службовців, діяльність антикорупційних агентств та інші ініціативи, спрямовані на забезпечення прозорості та підзвітності влади.

Інший важливий підхід до аналізу корупції - це інституційний підхід, який зосереджується на ролі державних і громадських інститутів у запобіганні корупції. Згідно з цією теорією, корупція є наслідком слабких або неефективних інститутів, здатних не забезпечити належний контроль за діяльністю державних органів. Якщо інститути не можуть гарантувати верховенство права, то це створює сприятливе середовище для корупційних практик. Таким чином, ефективність антикорупційних

органів, судової системи та правоохоронних структур є ключовими аспектами цього підходу [11].

Інституційний підхід акцентує увагу на необхідності реформування слабких інститутів, таких як суди, правоохоронні органи, а також на розвитку прозорості у державному управлінні. Наприклад, реформи, спрямовані на забезпечення незалежності суддів, вдосконалення роботи антикорупційних агентств та надання більшої прозорості в роботі державних установ, є важливими кроками для подолання корупції. Впровадження таких реформ здатне знизити рівень корупції, підвищити довіру до інститутів державної влади та створити більш здорове політичне середовище [18].

Аналізуючи ці підходи, можна зробити висновок, що боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який об'єднує різні сфери - економічну, соціальну, політичну, правову та інституційну. Успішне подолання корупції залежить від створення такої системи, яка поєднує ефективне правозастосування, інституційні реформи, прозорість державного управління та підтримку з боку громадянського суспільства. Тільки за умови, що всі ці елементи працюватимуть у комплексі, можна досягти значних результатів у боротьбі з корупцією, що стане основою для побудови справедливого і стабільного суспільства.

1.3. Характер та чинники корупції в Україні

Корупція в Україні є однією з найбільших перешкод на шляху до стабільного економічного розвитку, демократизації та зміцнення верховенства права. Вона має багатогранний характер і охоплює різні рівні влади - від місцевих органів до центральних структур. Згідно з міжнародними рейтингами, Україна регулярно займає високі (або низькі, залежно від точок зору) позиції за рівнем корупції, що свідчить про серйозні проблеми в цій сфері. Але чому корупція стала такою проблемою для країни і які чинники її формують.

Корупція в Україні проявляється в різних формах: від дрібних хабарів для прискорення адміністративних процедур до великих корупційних схем, які включають надання неправомірних вигод у державних закупівлях, розподілі

бюджетних коштів, приватизації державного майна тощо. Вона охоплює всі галузі життя, включаючи правоохоронні органи, судову систему, органи державної влади, медичну та освітню сфери. Проте, на відміну від інших країн, в Україні корупція не тільки є порушенням законів, але й виступає як деяка соціальна норма в певних середовищах. Люди іноді вважають, що корупція є необхідною для вирішення різних проблем, особливо у випадках, коли законні шляхи виявляються дуже складними або повільними [9].

Одним із характерних аспектів корупції в Україні є її інституціоналізованість. Це означає, що корупційні практики є не лише випадковими порушеннями, а часто частиною системи управління на різних рівнях. Корупція здатна пронизувати всю політичну та економічну систему країни, забезпечуючи певні угоди між бізнесменами і чиновниками, а також даючи можливість організованим групам та олігархам здійснювати контроль за ключовими державними інститутами.

Корупція в Україні є серйозною проблемою, яка має глибокі соціальні, політичні та економічні корені. Існує кілька чинників, які сприяють її розвитку та збереженню, і вони взаємопов'язані між собою. Одним із основних факторів є слабкість інститутів державної влади. Українська правова система, хоча й має певні формальні основи, все ж не забезпечує належного контролю за діяльністю посадовців. Це дозволяє чиновникам порушувати закон без значних наслідків. Багато функцій держави здійснюються через неформальні канали, що створює умови для розповсюдження корупційних практик. Коли інститути не здатні ефективно виконувати свої функції, з'являються численні можливості для зловживань [8].

Іншим важливим чинником є проблеми, пов'язані з незалежністю судової влади. Судова система в Україні часто не може виконувати свої функції ефективно, що значно підриває довіру громадян до правосуддя. Судді, незважаючи на їхню формальну незалежність, не завжди несуть реальну відповідальність за свої корупційні дії. Політичний вплив на судову гілку влади та відсутність належної відповідальності стають основою для розвитку корупційних практик, що особливо

видно у справах, де рішення суду є ключовим для досягнення певних політичних або економічних цілей.

На тлі цих проблем виникає й неефективність антикорупційних органів. У Україні існують антикорупційні інституції, такі як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), проте їхні функції значно обмежені як у фінансовому, так і в кадровому плані. Крім того, ці органи часто стикаються з політичним тиском, що утрудняє їхню діяльність. Це створює враження, що боротьба з корупцією не є пріоритетною для держави, а самі органи не можуть ефективно впливати на ситуацію [7].

Важливу роль у розвитку корупції в Україні відіграють корупційні мережі та політичні клани. Політична система в Україні в значній мірі заснована на впливі олігархічних груп, що мають значні ресурси і можуть використовувати державні інститути для своїх цілей. Це дозволяє їм маніпулювати процесами, пов'язаними з розподілом бюджетних коштів, приватизацією державних підприємств і забезпеченням лояльності політичних партій. Взаємодія цих кланів з органами влади створює сприятливі умови для корупційних угод.

Недосконалість економічних і правових норм також є серйозним чинником, що сприяє корупції. Реорганізація та модернізація законодавства в Україні не завжди супроводжується реальними змінами в правових та економічних нормах. Лазівки в законодавстві дозволяють зловживати ним, що створює сприятливі умови для корупційних схем. Особливо вираженою є проблема недостатньої прозорості в сфері державних закупівель, де часто бувають використані непрозорі механізми розподілу бюджетних коштів. Крім того, високий рівень бюрократії й складність процедур також дають змогу використовувати державну машину в корупційних цілях [7].

Окрім цих чинників, корупцію також сприяє слабкість громадянського суспільства і відсутність ефективного контролю з боку населення. Хоча в Україні існує певний рівень розвитку громадянської активності, громадяни не завжди готові активно боротися з корупцією. Це пояснюється тим, що люди часто вважають боротьбу з корупцією або неефективною, або небезпечною для себе. У суспільстві

також панує розчарування, особливо в умовах політичних та економічних криз, коли багато людей просто не бачать сенсу в боротьбі з корупцією, оскільки вважають її невід'ємною частиною політичної та економічної системи.

Крім того, в Україні існує культура толерантності до корупції. Протягом багатьох років корупція була частиною повсякденного життя для багатьох громадян, і навіть зараз вона часто сприймається як звичне явище. Люди часто вважають, що для досягнення своїх цілей необхідно давати хабарі або використовувати інші корупційні механізми. Це нормалізує корупцію і робить її менш осудною, зменшуючи ефективність боротьби з нею [2].

Низький рівень довіри до державних інститутів ще більше сприяє поширенню корупції. Багато громадян не вірять, що їхні права будуть захищені відповідними органами влади. Внаслідок цього вони шукають альтернативні способи вирішення своїх проблем, часто звертаючись до корупційних каналів. Це породжує порочне коло, коли відсутність довіри до офіційних інститутів лише підвищує популярність неформальних і корупційних методів.

Всі ці чинники взаємодіють між собою і створюють підґрунтя для існування корупційних практик в Україні. Це серйозна проблема, яку потрібно вирішувати комплексно, через реформування інститутів, зміцнення судової та правоохоронної системи, а також через культурні зміни в суспільстві [7].

Корупція в Україні є складним і багатоаспектним явищем, яке має глибоке коріння в економічних, політичних, соціальних та культурних процесах. Основні чинники, що сприяють її поширенню, включають слабкість державних інститутів, відсутність ефективного контролю та боротьби з корупцією, а також певні культурні та соціальні особливості. Подолання корупції потребує системних змін у судовій, правоохоронній, економічній та політичній системах України, а також активного залучення громадянського суспільства до боротьби з цим явищем.

Висновки до першого розділу

У першому розділі роботи було розглянуто сутність та поняття корупції, еволюцію, теоретичні підходи до її дослідження, а також основні чинники, що сприяють розвитку корупційних явищ в Україні.

Корупція є одним із найдавніших суспільних явищ, яке супроводжувало розвиток людства від найперших форм державності до сучасних політичних систем. Суть корупції полягає у зловживанні владою, посадовими повноваженнями або суспільним статусом з метою отримання особистої вигоди, що суперечить загальноприйнятим нормам моралі та права.

У Стародавньому Римі корупція набувала різних форм, зокрема хабарництва серед чиновників, підкупу суддів та військових, незаконного використання державних коштів і зловживання владою задля особистого збагачення. Високопосадовці, які повинні були служити суспільному благу, нерідко використовували свою посаду як засіб для отримання привілеїв. Для боротьби з цим явищем римські правителі запроваджували різноманітні правові норми, які карали корупціонерів. У середньовічній Європі корупція була глибоко інтегрована у політичну та соціальну структуру суспільства, особливо у формі продажності чиновників, зловживання податковими системами, а також симонії - продажу церковних посад і благословень, що було поширене серед духовенства. З переходом до епохи Відродження та Просвітництва відбулися значні зміни у підходах до розуміння корупції. Поява сильних централізованих держав вимагала ефективної адміністративної системи, що змусило уряди запроваджувати більш жорсткі правові норми щодо корупції. У XIX столітті, з розвитком капіталістичної економіки, корупція почала набувати нових форм, пов'язаних з економічними махінаціями, маніпуляціями, ринками та впливом фінансових корпорацій на урядові рішення. У XX столітті, особливо після Другої світової війни, питання боротьби з корупцією набуло міжнародного характеру. Корупція стала розглядатися не лише як внутрішня проблема окремої держави, а як глобальний виклик, що перешкоджає економічному розвитку, демократизації суспільства та встановленню верховенства права. Саме у цей період почали з'являтися перші міжнародні угоди щодо боротьби з корупцією,

зокрема у рамках Організації Об'єднаних Націй, Світового банку та інших міжнародних організацій.

Історичний розвиток корупції свідчить про її постійну присутність у суспільстві, зміну форм та механізмів, але водночас і про зростання уваги до боротьби з цим явищем. Сучасне ж розуміння корупції сформувалося під впливом економічних, соціологічних, політичних та правових досліджень. Вона розглядається не тільки як окремий злочин, а як системне явище, що впливає на всі сфери суспільного життя. Корупція сьогодні охоплює не лише хабарництво, а й незаконне використання бюджетних коштів, політичні маніпуляції, ухилення від сплати податків, зловживання службовим становищем, відмивання грошей тощо.

Сутність корупції як соціального явища визначається як зловживання владою або посадовим становищем для досягнення особистих вигод, що суперечить інтересам суспільства і держави. Корупція може проявлятися в різних формах і масштабах, від хабарництва до складних корупційних мереж, що охоплюють різні рівні влади та адміністрації.

Теоретичні підходи до дослідження корупції свідчать про її багатогранність. Вчені з різних галузей, таких як політологія, економіка та соціологія, пропонують різні моделі корупції, які дозволяють зрозуміти механізми її виникнення та поширення. Відзначено, що корупція може бути як структурним елементом політичної системи, так і результатом недосконалості правових та економічних норм.

Що стосується чинників корупції в Україні, то вони мають як об'єктивні, так і суб'єктивні характеристики. Серед основних факторів, що сприяють розвитку корупції в Україні, виокремлюються слабкість інститутів державної влади, неефективність судової системи, проблеми з незалежністю правоохоронних органів, а також відсутність належного контролю за діяльністю посадовців. Також важливою причиною є корупційні мережі, політичні клани та олігархічні структури, які мають великий вплив на прийняття рішень і процеси управління державними ресурсами.

Отже, проблема корупції в Україні має комплексний характер і потребує комплексного підходу для її подолання. Системні зміни в політичних і правових

інститутах, а також зміни у свідомості громадян можуть стати основою для ефективної боротьби з корупцією в країні.

Проаналізувавши наявні стратегії та світові практики боротьби з корупцією, доходимо висновку, що оскільки корупція має комплексний характер, то і боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який об'єднує різні сфери - економічну, соціальну, політичну, правову та інституційну. Успішне подолання корупції залежить від створення такої системи, яка поєднує ефективне правозастосування, інституційні реформи, прозорість державного управління та підтримку з боку громадянського суспільства. Тільки за умови, що всі ці елементи працюватимуть у комплексі, можна досягти значних результатів у боротьбі з корупцією, що стане основою для побудови справедливого і стабільного суспільства.

РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ЗА СУЧАСНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УМОВ

2.1. Корупційні загрози у сфері національної безпеки та оборони

Корупція є однією з найбільших загроз для національної безпеки та оборони, адже вона не тільки підриває ефективність роботи державних органів, але й створює серйозні ризики для стабільності та розвитку країни. У контексті національної безпеки корупція може мати широкомасштабні наслідки, які охоплюють різні аспекти державного управління, зокрема, функціонування армії, розподіл ресурсів, забезпечення стратегічних інтересів та боротьбу з зовнішніми і внутрішніми загрозами. У сфері оборони корупційні дії можуть сприяти неефективному використанню бюджетних коштів, погіршувати бойову готовність армії та знижувати здатність держави протистояти зовнішнім агресорам [4].

Корупція в сфері національної безпеки та оборони є однією з найсерйозніших загроз для стабільності та розвитку країни, особливо коли йдеться про військові закупівлі та розподіл оборонного бюджету. Вона не тільки підриває ефективність державних інститутів, але й ставить під загрозу здатність держави захищати свою територіальну цілісність та інтереси. Військові закупівлі є одним із найбільш уразливих напрямків для корупційних схем, оскільки вони передбачають величезні фінансові потоки, складність технічних вимог та потребу в закупівлі високотехнологічної продукції.

Однією з найочевидніших форм корупції в оборонному секторі є зловживання під час закупівель військової техніки, озброєння, екіпіровки та іншого обладнання. Зазвичай корупційні схеми полягають у завищенні цін на продукцію, закупівлі неякісних товарів, маніпуляціях під час тендерних процедур або фальсифікаціях результатів тендерів. Іноді укладаються контракти з підприємствами, що мають політичні або бізнесові зв'язки з посадовцями, які можуть отримувати вигоду від таких угод. Це призводить до того, що державні кошти витрачаються на товари чи послуги, які не відповідають необхідним стандартам, а отже, не забезпечують належного рівня обороноздатності країни [17].

В Україні, наприклад, кілька років тому спалахнув великий скандал, пов'язаний з закупівлею бронежилетів для армії. Як виявилось, частина бронежилетів, які постачались на фронт, не відповідала встановленим стандартам захисту. Це призвело до того, що на передовій солдати, які мали використовувати цей захисний одяг, піддавались значній небезпеці. Факти корупційних схем, де чиновники та бізнесмени мали вигоду від поставок неякісної продукції, стали причиною численних розслідувань та публічних осудів. Однак навіть після виявлення цих порушень ефективність покарань була значно знижена, що ще більше погіршило ситуацію і підняло питання про глибокі системні проблеми в оборонних закупівлях.

Ще однією важливою проблемою є корупція в розподілі бюджетних коштів, що виділяються на потреби національної оборони. В таких ситуаціях державні кошти, які мали бути використані для зміцнення обороноздатності країни, часто направляються на фінансування сумнівних проєктів, які не мають стратегічного значення, або навіть на реалізацію особистих інтересів посадовців. Іноді такі схеми включають завищення вартості проєктів, що дозволяє частину коштів вивести в тіньову економіку або на рахунки сумнівних осіб [20].

В Україні, наприклад, у 2017 році було розкрито масштабну схему розкрадання коштів, виділених на ремонт військової техніки. Міністерство оборони підписало контракти на ремонт танків та бронемашин, але ці ремонти або не здійснювались взагалі, або виконувались неналежним чином, а кошти, що мали бути витрачені на реальні роботи, йшли на корупційні схеми. Це не тільки створювало серйозні загрози для бойової готовності армії, але й завдало значної шкоди державному бюджету. Замість того, щоб сприяти підвищенню оборонної здатності, ці кошти фактично розподілялись між корупційними партнерами в оборонній галузі [1].

Корупційні схеми також стають на заваді своєчасному впровадженню нових технологій у секторі оборони. Бюджетні кошти, які могли б бути спрямовані на модернізацію армії, витрачаються на неефективні проєкти, а закупівля сучасного озброєння та техніки затримується або взагалі не здійснюється. В результаті, армія

втрачає здатність ефективно протистояти зовнішнім загрозам, а в країні росте невдоволення серед населення через недостатню забезпеченість військових підрозділів.

Корупція в оборонному секторі має далекосяжні наслідки для національної безпеки. Коли державні ресурси не використовуються ефективно, країна втрачає не лише фінансові можливості, а й стратегічну перевагу у протистоянні загрозам. Це послаблює обороноздатність держави, знижує її здатність реагувати на зовнішні виклики, такі як збройні конфлікти, агресія з боку інших держав або терористичні загрози. Крім того, корупція підриває довіру до уряду та військових організацій, що може призвести до зниження морального духу в армії та у суспільстві загалом.

Тим більше, що корупційні схеми в оборонному секторі можуть створювати ще більші загрози, пов'язані з витоком інформації, нелегальним обігом озброєнь або навіть сприянням діяльності терористичних організацій. Проблеми, які виникають унаслідок корупції в обороні, можуть мати дуже серйозні наслідки для стабільності не лише окремої держави, а й усього регіону [1].

Корупція в військових закупівлях та розподілі оборонних бюджетів є однією з найзначніших загроз для національної безпеки та оборони. Вона не лише ставить під сумнів ефективність державного управління, а й сприяє підриву оборонної здатності країни, знижуючи її можливості протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Для подолання цієї проблеми необхідно впроваджувати більш прозорі та ефективні механізми управління оборонними фінансами, посилювати контроль за виконанням контрактів та за дотриманням стандартів якості в оборонних закупівлях, а також створювати систему покарань для тих, хто зловживає своїм службовим становищем.

Корупція в оборонному секторі має численні прояви, що можуть серйозно шкодити національній безпеці та обороноздатності країни. Однією з найбільш поширених форм є зловживання в кадрових питаннях. На жаль, в оборонних структурах часто мають місце політичні угоди, коли на високі посади призначають осіб, які не мають необхідної кваліфікації або досвіду, але натомість володіють відданістю певним політичним силам або групам. Це може призвести до значних проблем у функціонуванні органів управління, оскільки ці люди не можуть

ефективно організувати роботу військових підрозділів або навіть не здатні правильно оцінювати ситуацію в умовах кризових моментів. Відсутність професіоналізму серед керівництва або неправильний підхід до кадрових рішень знижує рівень готовності армії до виконання складних завдань, а це безпосередньо впливає на боєздатність та ефективність державних оборонних структур [25].

Окрім того, корупція у кадрових питаннях може мати глибокі наслідки на стратегічному рівні. Коли ресурси розподіляються неефективно, а кадрові рішення не ґрунтуються на компетенціях, це може призвести до серйозних проблем у реалізації оборонних стратегій і програм. Необхідність постійного оновлення техніки та озброєння, підготовки військових та розвитку нових технологій може бути проігнорована, якщо через корупційні схеми ці кошти будуть виведені в інші напрямки або витрачені не за призначенням. Це створює реальну загрозу для стратегічної безпеки країни, оскільки стратегічні ініціативи, що мали б забезпечити національну безпеку, відсуваються на другий план через особисті інтереси тих, хто керує цими процесами.

Важливо зазначити, що корупція в оборонному секторі не лише підриває ефективність національних військових сил, але й створює фундамент для послаблення стратегічної безпеки в цілому. Коли держава не здатна належним чином реагувати на зовнішні загрози через внутрішні корупційні проблеми, її обороноздатність ставиться під серйозний ризик. Виникає ситуація, коли на передовій йдеться про життя людей, а в глибоких коридорах влади триває боротьба за фінансові ресурси, що ставить під загрозу не лише безпеку конкретних осіб, а й майбутнє цілої країни [26].

Корупція в сфері національної безпеки та оборони є однією з найбільших загроз для стабільності країни, оскільки вона має потенціал впливати на всі аспекти національної безпеки та ефективність державних оборонних структур. Одним із найбільш небезпечних проявів корупції є витік інформації, яка має стратегічне значення для держави. Корупційні зв'язки можуть призвести до того, що секретні або чутливі дані, які повинні залишатися під суворим контролем, потрапляють до ворогів або інших небажаних осіб. Це може відбуватися через різні канали -

наприклад, через хабарництво серед співробітників органів безпеки, коли ті в обмін на фінансову вигоду або інші блага передають конфіденційну інформацію. Витік таких даних може призвести до серйозних наслідків, коли противники або конкуренти отримують доступ до планів і стратегії, що дозволяє їм ефективно нейтралізувати оборонні ініціативи та ослаблювати обороноздатність держави [27].

Також корупція може сприяти розвитку контрабанди, що є ще однією серйозною загрозою національній безпеці. У ряді випадків, корупційні схеми можуть дозволяти незаконне переміщення військових технологій, зброї, боєприпасів та інших стратегічних матеріалів через державний кордон, що в свою чергу створює загрозу не лише для країни, а й для глобальної безпеки. Якщо вищі посадовці або представники органів правопорядку отримують хабарі за несанкціонований експорт або імпорт таких товарів, це підриває контроль за військовими постачаннями та дозволяє ворогам або терористичним групам отримувати доступ до сучасних озброєнь.

Прикладом серйозних наслідків корупційних практик в контексті міжнародної безпеки є країни Африки, зокрема Сомалі та Центральноафриканська Республіка, де корупція серед вищих військових посадовців призвела до ослаблення оборонних структур. Це дозволило терористичним організаціям, таким як «Аль-Шабаб» у Сомалі, збільшити свою присутність, оскільки урядові сили були не в змозі організувати ефективний захист через корупційні впливи в оборонних структурах. У країнах Латинської Америки, таких як Венесуела, також спостерігаються серйозні корупційні схеми у сфері оборони, де чиновники і кримінальні картелі часто працюють разом, що серйозно порушує національну безпеку та стабільність [33].

Висновки з цього аналізу є очевидними: корупція в оборонному секторі становить одну з найбільших загроз для національної безпеки. Вона руйнує довіру до державних інститутів, що негативно впливає на ефективність державної політики в оборонній сфері. Низька боєздатність армії, неякісне оснащення та стратегічні помилки внаслідок корупції можуть стати фатальними для країни в умовах зовнішніх загроз. Щоб подолати ці виклики, необхідно вжити рішучих заходів щодо боротьби з корупцією в оборонному секторі, включаючи посилення прозорості в

управлінських процесах, проведення реальних реформ у правових механізмах та створення ефективних органів контролю, які забезпечуватимуть виявлення і припинення корупційних схем на ранніх етапах. Це дозволить зміцнити національну безпеку та забезпечити ефективну боротьбу з усіма сучасними викликами.

2.2. Вплив корупції на міжнародний імідж України

Корупція в Україні, як проблема системного характеру, має значний вплив на міжнародний імідж країни, оскільки вона підриває довіру до державних інститутів, знижує ефективність урядових реформ і створює численні перешкоди для розвитку економіки та залучення інвестицій. Відтак, негативний імідж України на міжнародній арені не є випадковим, а є наслідком тривалого існування корупційних схем в політиці, бізнесі та на державних посадах.

Корупція в Україні є серйозною перешкодою для розвитку країни та має значний вплив на її міжнародний імідж. Це явище стало одним з найбільших факторів, які знижують довіру міжнародних партнерів та інвесторів до української економіки, що, в свою чергу, позначається на економічних результатах та на зусиллях держави у напрямку євроінтеграції [32].

Одним з головних чинників, що негативно впливають на міжнародний імідж України, є корупція в органах влади. Проблеми з прозорістю в державних закупівлях, маніпуляції з розподілом бюджетних коштів, зловживання службовим становищем та неефективне управління країною стають основними бар'єрами на шляху стабільного розвитку. Міжнародні організації, такі як Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, відзначали ці проблеми одразу після Революції Гідності, коли Україна поставила перед собою амбітну мету здійснити реформи та інтегруватися до європейських структур. У своїх звітах ці організації неодноразово підкреслювали, що одним з головних бар'єрів для стабільного економічного розвитку є відсутність ефективних антикорупційних заходів.

Ключову роль у вирішенні питання корупції відіграють міжнародні фінансові інститути, зокрема МВФ. Під час обговорення нових кредитних угод з Україною МВФ виставляв вимогу на проведення структурних реформ, боротьбу з корупцією,

створення незалежних антикорупційних органів та забезпечення прозорості у державних фінансах. Міжнародний валютний фонд і Світовий банк висловлювали серйозну стурбованість з приводу того, що, незважаючи на численні спроби реформ, корупція на всіх рівнях влади продовжує залишатися однією з найбільших проблем країни. Це підривало можливість залучення необхідного фінансування для розвитку інфраструктури, соціальних проектів та підвищення конкурентоспроможності економіки [37].

Важливим аспектом є й те, що корупція значно ускладнює залучення іноземних інвестицій. Інвестори часто уникають вкладень у країни з високим рівнем корупції, оскільки це створює додаткові ризики для ведення бізнесу. В Україні, незважаючи на величезний потенціал у багатьох сферах, зокрема у аграрному секторі, інфраструктурі та ІТ, проблеми з корупцією залишаються серйозною перешкодою для залучення міжнародних капіталів. Іноземні компанії і фінансові установи все частіше висловлюють занепокоєння щодо того, що витрати на подолання корупційних ризиків можуть суттєво перевищувати можливу вигоду від інвестицій, що ще більше обмежує потоки капіталу в країну.

Вплив корупції на міжнародні відносини України не обмежується тільки економічними аспектами. Корупційні скандали також негативно позначаються на відносинах з Європейським Союзом, НАТО та іншими міжнародними партнерами, що підтримують Україну у її боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність, а також у прагненні до євроінтеграції. Європейські партнери, зокрема Німеччина та Франція, неодноразово висловлювали занепокоєння з приводу недостатньої боротьби з корупцією в Україні, зазначаючи, що країна не відповідає вимогам щодо прозорості, ефективного управління та реформи судової системи [39].

Проблеми з корупцією ускладнюють процес інтеграції України до Європейського Союзу. Країни ЄС, надаючи фінансову та технічну допомогу Україні, вимагали від Києва чітких результатів у подоланні корупції, проведенні судової реформи та створенні ефективних органів боротьби з корупцією. Однак, незважаючи на певний прогрес, на практиці боротьба з корупцією залишається

складною і багато в чому неефективною, що викликає зниження темпів інтеграції та зростання скептицизму з боку європейських партнерів.

Корупція в Україні також стає важливим фактором, що впливає на її співпрацю з іншими міжнародними організаціями. Українська політика у боротьбі з корупцією отримала різноспрямовану оцінку серед міжнародних спостерігачів, що відзначали відсутність значних результатів у сфері підвищення прозорості управління та реальних кроків у боротьбі з високим рівнем корупції на високих рівнях влади. Наприклад, під час виконання вимог для отримання допомоги від Європейського Союзу країна регулярно стикається з критикою за відсутність належних результатів у боротьбі з корупцією [49].

Проблема корупції має серйозні наслідки не тільки для внутрішнього розвитку України, а й для її міжнародного іміджу. Відсутність реальних кроків у боротьбі з корупцією значно ускладнює процес інтеграції в європейські та міжнародні структури, знижує привабливість України для інвесторів та обмежує її можливості отримати необхідну фінансову та технічну допомогу. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, значних зусиль з боку державних органів, а також підтримки з боку міжнародних партнерів.

Корупція в Україні продовжує бути однією з основних перепон на шляху до стабільного економічного розвитку та інтеграції країни в європейські та міжнародні структури. Міжнародні організації, що займаються моніторингом рівня корупції, такі як Transparency International, регулярно вказують на низькі позиції України в Індексі сприйняття корупції (CPI). Цей індекс, що щорічно публікується, показує, що Україна знаходиться на рівні з іншими країнами, де корупція є серйозною проблемою, такими як Росія чи Туркменістан. Це свідчить про те, що для України корупція є однією з головних перешкод на шляху до економічного процвітання та повної європейської інтеграції [48].

У відповідь на міжнародну критику та внутрішні вимоги до реформ, уряд України останніми роками намагається продемонструвати свою готовність до боротьби з корупцією, створюючи нові інституції, зокрема Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Вищий антикорупційний суд. Ці кроки

стали важливою частиною політичної та економічної стратегії країни, орієнтованої на покращення міжнародного іміджу. Проте, незважаючи на ці ініціативи, результати залишаються недостатніми для того, щоб суттєво змінити ситуацію на користь країни в контексті глобального сприйняття.

Важливим аспектом корупції в Україні є також оборонний сектор. Розкрадання бюджетних коштів, нецільове використання міжнародної допомоги та несанкціоновані контракти на постачання зброї й техніки є серйозними факторами, які підривають довіру міжнародних партнерів. Це створює додаткові складнощі в співпраці з міжнародними оборонними структурами, зокрема з НАТО, які вимагають від України не лише модернізації своїх збройних сил, а й забезпечення прозорості в управлінні ресурсами. Проблеми корупції в оборонному секторі є одними з найбільших бар'єрів на шляху інтеграції України в євроатлантичні структури, що є стратегічним напрямком для країни, особливо в умовах війни та збройної агресії з боку Росії [47].

Міжнародні організації неодноразово висловлювали стурбованість щодо недостатньої ефективності боротьби з корупцією в Україні. Зокрема, критиці піддаються не тільки державні закупівлі та бюджетні витрати, а й вплив олігархів на політичні процеси, що також гальмує реформи та створює негативне сприйняття країни. Країни Європейського Союзу та США вимагають від України реальних кроків у боротьбі з корупцією, адже без ефективних результатів боротьби з корупційними схемами неможливо отримати фінансову та політичну підтримку.

Внутрішня політика України, що страждає від корупційних практик, має значний негативний вплив на міжнародний імідж країни. Олігархи, які використовують політичний вплив для вирішення своїх бізнес-інтересів, а також активно залучені в різноманітні корупційні схеми, створюють атмосферу, в якій державні інституції втрачають свою легітимність в очах громадян і міжнародної спільноти. Ці процеси часто призводять до зниження рівня довіри до урядів, політичних інституцій та органів влади, що, в свою чергу, позначається на здатності держави здійснювати необхідні реформи, направлені на стабільність та процвітання [45].

Власне, політика, яка втрачає довіру через корупцію, не тільки погіршує імідж країни на міжнародній арені, але й ускладнює досягнення стабільності в економіці та політиці. Критики з міжнародної спільноти часто ставлять під сумнів реформи, які обіцяють провести уряди, заявляючи про їх неефективність через збереження корупційних схем. Вони зазначають, що без реальних змін у політичних структурах, ефективної боротьби з корупцією та залучення незалежних судових і правоохоронних органів не можна досягти прогресу в досягненні європейських стандартів управління і боротьби з корупцією.

Однією з ключових проблем є відсутність стабільності у внутрішній політиці через вплив олігархів, що активно використовують свої політичні зв'язки для забезпечення власних інтересів. Це створює враження, що політика в Україні залишається під контролем окремих економічних груп, а не служить інтересам народу. Тому не дивно, що міжнародні партнери та інвестори ставляться до України з насторогою, сумніваючись у її здатності провести ефективні економічні реформи, що дозволять залучити необхідні інвестиції і забезпечити економічний зріст [46].

Негативний імідж України також посилюється через постійну критику міжнародних організацій, які оцінюють рівень корупції в країні. Це, зокрема, має вплив на процеси євроатлантичної інтеграції, коли відсутність прогресу у боротьбі з корупцією стає серйозним бар'єром для досягнення консенсусу з ЄС і НАТО щодо подальших кроків інтеграції. Проблеми, пов'язані з недостатньою прозорістю в державних закупівлях, управлінні бюджетними коштами та реформуванні правоохоронних органів, залишаються одними з основних вимог міжнародної спільноти до України [44].

З огляду на це, для покращення міжнародного іміджу та стабільності країни, Україні необхідно значно посилити свої зусилля у боротьбі з корупцією. Це включає проведення реальних реформ у судовій та правоохоронній системах, створення незалежних антикорупційних інституцій та максимальну прозорість у державних закупівлях і витратах. Кроки, спрямовані на реформування цих секторів, здатні забезпечити в Україні довіру з боку міжнародних партнерів і потенційних інвесторів, а також створити основу для стабільного та процвітаючого майбутнього.

Тільки за умов системних змін у цих сферах Україна зможе не лише покращити свій міжнародний імідж, а й досягнути реальних успіхів у розвитку внутрішньої економіки, стабільності та безпеки.

2.3. Корупційні ризики у гуманітарній та військово-політичній сферах

Корупція є серйозною проблемою, яка може проникати в усі сфери діяльності держави, включаючи гуманітарну та військово-політичну. Ризики корупції в цих сферах не лише підривають довіру громадян та міжнародних партнерів, але й загрожують національній безпеці та стабільності. У цій частині розглянемо, які саме корупційні ризики існують у гуманітарній та військово-політичній сферах, а також їх можливі наслідки для держави.

Корупція в Україні є серйозною перешкодою для розвитку країни та має значний вплив на її міжнародний імідж. Це явище стало одним з найбільших факторів, які знижують довіру міжнародних партнерів та інвесторів до української економіки, що, в свою чергу, позначається на економічних результатах та на зусиллях держави у напрямку євроінтеграції [13].

Одним з головних чинників, що негативно впливають на міжнародний імідж України, є корупція в органах влади. Проблеми з прозорістю в державних закупівлях, маніпуляції з розподілом бюджетних коштів, зловживання службовим становищем та неефективне управління країною стають основними бар'єрами на шляху стабільного розвитку. Міжнародні організації, такі як Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, відзначали ці проблеми одразу після Революції Гідності, коли Україна поставила перед собою амбітну мету здійснити реформи та інтегруватися до європейських структур. У своїх звітах ці організації неодноразово підкреслювали, що одним з головних бар'єрів для стабільного економічного розвитку є відсутність ефективних антикорупційних заходів.

Ключову роль у вирішенні питання корупції відіграють міжнародні фінансові інститути, зокрема МВФ. Під час обговорення нових кредитних угод з Україною МВФ виставляв вимогу на проведення структурних реформ, боротьбу з корупцією, створення незалежних антикорупційних органів та забезпечення прозорості у

державних фінансах. Міжнародний валютний фонд і Світовий банк висловлювали серйозну стурбованість з приводу того, що, незважаючи на численні спроби реформ, корупція на всіх рівнях влади продовжує залишатися однією з найбільших проблем країни. Це підривало можливість залучення необхідного фінансування для розвитку інфраструктури, соціальних проектів та підвищення конкурентоспроможності економіки [1].

Важливим аспектом є й те, що корупція значно ускладнює залучення іноземних інвестицій. Інвестори часто уникають вкладень у країни з високим рівнем корупції, оскільки це створює додаткові ризики для ведення бізнесу. В Україні, незважаючи на величезний потенціал у багатьох сферах, зокрема у аграрному секторі, інфраструктурі та ІТ, проблеми з корупцією залишаються серйозною перешкодою для залучення міжнародних капіталів. Іноземні компанії і фінансові установи все частіше висловлюють занепокоєння щодо того, що витрати на подолання корупційних ризиків можуть суттєво перевищувати можливу вигоду від інвестицій, що ще більше обмежує потоки капіталу в країну.

Вплив корупції на міжнародні відносини України не обмежується тільки економічними аспектами. Корупційні скандали також негативно позначаються на відносинах з Європейським Союзом, НАТО та іншими міжнародними партнерами, що підтримують Україну у її боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність, а також у прагненні до євроінтеграції. Європейські партнери, зокрема Німеччина та Франція, неодноразово висловлювали занепокоєння з приводу недостатньої боротьби з корупцією в Україні, зазначаючи, що країна не відповідає вимогам щодо прозорості, ефективного управління та реформи судової системи [12].

Проблеми з корупцією ускладнюють процес інтеграції України до Європейського Союзу. Країни ЄС, надаючи фінансову та технічну допомогу Україні, вимагали від Києва чітких результатів у подоланні корупції, проведенні судової реформи та створенні ефективних органів боротьби з корупцією. Однак, незважаючи на певний прогрес, на практиці боротьба з корупцією залишається складною і багато в чому неефективною, що викликає зниження темпів інтеграції та зростання скептицизму з боку європейських партнерів.

Корупція в Україні також стає важливим фактором, що впливає на її співпрацю з іншими міжнародними організаціями. Українська політика у боротьбі з корупцією отримала різноспрямовану оцінку серед міжнародних спостерігачів, що відзначали відсутність значних результатів у сфері підвищення прозорості управління та реальних кроків у боротьбі з високим рівнем корупції на високих рівнях влади. Наприклад, під час виконання вимог для отримання допомоги від Європейського Союзу країна регулярно стикається з критикою за відсутність належних результатів у боротьбі з корупцією [10].

Проблема корупції має серйозні наслідки не тільки для внутрішнього розвитку України, а й для її міжнародного іміджу. Відсутність реальних кроків у боротьбі з корупцією значно ускладнює процес інтеграції в європейські та міжнародні структури, знижує привабливість України для інвесторів та обмежує її можливості отримати необхідну фінансову та технічну допомогу. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, значних зусиль з боку державних органів, а також підтримки з боку міжнародних партнерів.

Корупційні ризики в військово-політичній сфері є особливо серйозною проблемою для будь-якої країни, оскільки вони можуть безпосередньо загрожувати національній безпеці, стабільності внутрішньої політики та взаємодії з міжнародними партнерами. Сектор оборони та безпеки має велику значущість, адже це не тільки питання ефективного забезпечення армії сучасним озброєнням і технікою, а й гарантоване дотримання національних інтересів у глобальному контексті. Однак, через великий обсяг фінансування, що йде на оборонні витрати, а також складність і високий рівень секретності багатьох операцій, саме цей сектор є найбільш уразливим до корупційних проявів [19].

Одним із найбільш виразних корупційних ризиків є корупція в оборонних закупівлях. Оборонні контракти часто мають величезні суми, що створює сприятливе середовище для маніпуляцій, таких як завищення вартості товарів і послуг, а також непрозорість у тендерних процедурах. В результаті цього, кошти, які мали б бути використані для зміцнення обороноздатності країни, можуть потрапляти до приватних осіб або фіктивних компаній, які не виконують своїх

зобов'язань. Це призводить до того, що техніка та озброєння, які закупаються для армії, можуть бути неякісними або взагалі не відповідати заявленим вимогам, що ставить під загрозу життєво важливі інтереси держави [23].

Корупція може також проявлятися в управлінні військовими структурами. Коли призначення на високі посади в армії або в силових структурах здійснюються не за професійними, а за політичними чи особистими інтересами, це може призвести до того, що ресурси та можливості армії не розподіляються за принципом ефективності, а за принципом лояльності до певних осіб чи груп. Такий підхід може знижувати боєздатність збройних сил, адже критично важливі рішення можуть ухвалюватися не в інтересах національної безпеки, а на основі особистих чи корпоративних зв'язків.

Ще одним важливим корупційним ризиком є необґрунтовані витрати на оборонні проекти. Наприклад, можуть бути фальсифіковані кошториси або завищені витрати на закупівлю техніки чи озброєнь, що призводить до відмивання грошей або направлення бюджетних коштів на сумнівні або навіть фіктивні проекти. Це не лише створює загрози для безпеки, а й може відвертати ресурси від інших важливих секторів, таких як соціальне забезпечення чи інфраструктура [30].

Не менш небезпечним є укладання необґрунтованих контрактів на постачання зброї чи техніки, коли відбувається недотримання умов контрактів, або укладаються угоди з ненадійними або сумнівними постачальниками. Така практика може призвести до постачання неякісної техніки, яка не відповідає вимогам безпеки або не забезпечує належну ефективність у бойових умовах.

Наслідки корупції в військово-політичній сфері можуть бути катастрофічними. По-перше, погіршується бойова здатність армії через постачання неякісного або неефективного обладнання. Військові частини можуть опинитися без необхідних ресурсів, що знижує їх готовність до виконання оперативних завдань. По-друге, це негативно впливає на імідж країни серед міжнародних партнерів і союзників. Вони можуть втратити довіру до здатності країни ефективно управляти своїми оборонними витратами, що може призвести до зниження міжнародної підтримки та послаблення альянсів [35].

Крім того, порушення національної безпеки через фінансування несанкціонованих чи неналежних проектів може мати довгострокові наслідки для стабільності в країні. В результаті витрачання ресурсів на неправомірні або непотрібні проекти, національна безпека може опинитися під загрозою, і навіть невеликі помилки можуть призвести до значних наслідків у міжнародних відносинах. Корупція в цьому секторі не тільки шкодить внутрішній безпеці, але й може спричинити стратегічні втрати на глобальній арені (див. табл. 1.1) [19].

Таблиця 1.1

Корупційні ризики в гуманітарній та військово-політичній сферах

Сфера	Корупційний ризик	Наслідки
Гуманітарна сфера	Корупція в державних закупівлях гуманітарних послуг	Завищення цін, неефективне використання бюджетних коштів, недоотримання допомоги вразливими групами населення
	Невідповідність між державними програмами та потребами	Зниження довіри до уряду, погіршення соціальних умов життя
	Зловживання в розподілі гуманітарної допомоги	Недоотримання допомоги нужденними, відсутність прозорості
Військово-політична сфера	Корупція в оборонних закупівлях	Завищення витрат, неякісне забезпечення армії, загроза національній безпеці
	Корупція в управлінні військовими структурами	Призначення некваліфікованих осіб, неефективне використання ресурсів
	Невиправдані витрати на оборонні проекти	Погіршення боєздатності армії, високі витрати на неефективні проекти
	Невідповідні контракти на постачання зброї та техніки	Погіршення якості військової техніки, фінансування фіктивних проектів

Корупція в гуманітарній та військово-політичній сферах є серйозною загрозою для України. У гуманітарній сфері корупційні ризики можуть призвести до нерівності в доступі до необхідних послуг та послабити довіру до уряду. Водночас у військово-політичній сфері корупція безпосередньо загрожує національній безпеці, знижує ефективність оборонних сил і погіршує міжнародні відносини.

Для мінімізації цих ризиків Україні необхідно впроваджувати більш суворі механізми контролю та забезпечення прозорості в усіх сферах, зокрема в оборонних закупівлях та гуманітарній допомозі. Це включає розвиток антикорупційних інститутів, забезпечення публічності та відкритості державних витрат, а також проведення реформ у судовій та правоохоронній системах.

Висновки до другого розділу

Корупція в державних сферах, зокрема в таких критичних напрямках як національна безпека, оборона, гуманітарна та військово-політична сфери, має серйозні наслідки не тільки для внутрішньої стабільності країни, але й для її міжнародної репутації та можливостей на глобальній арені. Як показує досвід багатьох країн, де корупційні практики стали нормою в управлінських процесах, наслідки можуть бути катастрофічними, оскільки вони безпосередньо впливають на життєво важливі аспекти державної політики та безпеки.

У сфері національної безпеки та оборони корупційні ризики можуть знизити ефективність оборонної здатності країни. Неопрозорі процеси закупівель, розкрадання бюджетних коштів, некомпетентність управлінців, а також маніпуляції з контрактами можуть призвести до того, що армія отримає неякісне обладнання або залишиться без необхідних ресурсів для ефективного виконання своїх функцій. В умовах зростаючих зовнішніх загроз це створює вразливість національної безпеки, що може мати серйозні наслідки для стабільності держави. Недоліки в цій сфері також знижують рівень довіри до державних інституцій з боку громадян, що в свою чергу позначається на соціально-політичній ситуації в країні.

Корупційні загрози у гуманітарній сфері, зокрема в системах охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, мають далекосяжні наслідки для суспільства. Вони призводять до того, що найбільш вразливі верстви населення не отримують необхідної допомоги, а державні ресурси використовуються не за призначенням. Це знижує ефективність соціальних програм, погіршує якість життя громадян і посилює соціальну нерівність, а також підриває довіру до уряду серед населення.

Не менш важливим є вплив корупції на міжнародний імідж України. В умовах сучасного глобалізованого світу, де країни постійно взаємодіють через дипломатичні канали, економічні та безпекові альянси, корупція в державних структурах сильно впливає на репутацію країни. Вона може призвести до того, що Україна втрачає підтримку міжнародних партнерів, а міжнародні інвестиції та

допомога можуть бути обмежені через недовіру до ефективності управління фінансами та ресурсами. Відсутність прозорості та підзвітності у державних процесах робить країну менш привабливою для міжнародних інвесторів та донорських організацій, що загрожує економічному розвитку та соціальній стабільності.

Загалом, корупція в гуманітарній та військово-політичній сферах створює численні виклики для національної безпеки, розвитку та стабільності держави. Вона не лише підриває інституційну основу країни, а й робить її більш вразливою до зовнішніх загроз. Тому важливість боротьби з корупцією в цих сферах не можна недооцінювати. Вкрай необхідні комплексні реформи, спрямовані на підвищення прозорості, ефективності управління та посилення відповідальності державних службовців для відновлення довіри громадян та міжнародної спільноти.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА СУЧАСНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УМОВ

3.1. Реформування антикорупційної політики та законодавства

Реформування антикорупційної політики та законодавства є одним із ключових завдань для країни, яка прагне забезпечити стабільність, ефективне функціонування інституцій та підтримку розвитку економіки на міжнародній арені. У контексті глобальних викликів та швидких змін, боротьба з корупцією стає основою для подолання не тільки економічних, але й соціальних та політичних проблем, що негативно впливають на розвиток держави. Боротьба з корупцією вимагає розробки й імплементації ефективних стратегій та механізмів, а також реформування законодавчої та інституційної основи.

Антикорупційна політика держави - це система заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та покарання корупційних правопорушень. Вона має включати в себе як юридичні, так і адміністративні інструменти, які дозволяють ефективно боротися з корупцією на всіх рівнях влади. Реформування цієї політики вимагає всебічного підходу до змін у законодавстві, організації діяльності антикорупційних органів, зміни культури управління та підвищення прозорості в роботі державних інституцій [32].

Ключові аспекти реформування антикорупційної політики та законодавства включають (див. рис. 2):

Рис. 2. Ключові аспекти реформування антикорупційної політики

Реформування антикорупційної політики є складним і багатогранним процесом, що вимагає глибоких змін у законодавчій, організаційній та культурній сферах суспільства. Це не лише питання підвищення ефективності правоохоронних

органів, а й інтеграція в систему державного управління механізмів, які забезпечують прозорість, підзвітність та відповідальність на всіх рівнях влади [41].

Одним з найважливіших кроків у реформуванні антикорупційної політики є удосконалення законодавчої бази, що регулює боротьбу з корупцією. Важливо розробити чіткі, зрозумілі та ефективні правові норми, які б визначали конкретні корупційні правопорушення, а також механізми їх виявлення, розслідування та покарання. Законодавство має бути адаптованим до сучасних умов і повинно включати положення щодо профілактики корупції, боротьби з конфліктами інтересів, обмеження впливу лобістів та покарання за порушення антикорупційних стандартів. Прийняття таких законів забезпечить правову основу для ефективної боротьби з корупцією та посилить роль антикорупційних органів у державі.

Також важливим є ухвалення спеціальних законів щодо публічної звітності, контролю за державними закупівлями, електронного декларування доходів державних службовців і політиків. Відкритість і доступність цієї інформації дозволяють громадянам і журналістам здійснювати ефективний контроль за діяльністю державних органів, знижуючи таким чином можливості для корупційних практик [40].

Для ефективної боротьби з корупцією необхідно створити або зміцнити незалежні антикорупційні органи, які матимуть достатньо повноважень та ресурсів для виявлення, розслідування та припинення корупційних правопорушень. Це може бути як вдосконалення існуючих структур, таких як Національне антикорупційне бюро (НАБУ), так і створення нових органів, які б функціонували поза впливом політичних та економічних груп. Ці органи мають працювати на принципах незалежності, безсторонності та підзвітності перед суспільством.

Незалежність антикорупційних органів є критично важливою умовою для їх ефективної роботи. Вони повинні мати можливість здійснювати розслідування без зовнішнього тиску, у тому числі з боку політиків чи великих бізнес-структур. Тому важливо забезпечити фінансування, доступ до необхідної інформації та право здійснювати перевірки й розслідування на всіх рівнях влади [43].

Зміцнення інституційної основи антикорупційної боротьби також передбачає створення спеціалізованих судів для розгляду справ про корупцію, а також забезпечення належної юридичної підтримки для ефективного притягнення корупціонерів до відповідальності.

Ще одним важливим аспектом реформування є забезпечення прозорості у сфері державних фінансів. Це включає створення механізмів, які забезпечують відкритість інформації про використання публічних коштів. Впровадження системи електронних закупівель, доступ до фінансових звітів державних установ, а також механізми громадського контролю за державними витратами допоможуть зменшити можливості для зловживань [32].

Прозорість у державних фінансах має на меті не лише викриття корупційних схем, але й забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Коли громадськість та медіа матимуть доступ до детальної інформації про те, як саме витрачаються державні кошти, це створює атмосферу довіри та підзвітності. Окрім того, важливо вдосконалювати механізми моніторингу витрат і запобігання шахрайству в процесі державних закупівель. Це дозволить значно зменшити кількість випадків неефективного або корупційного використання ресурсів.

Одним із центральних аспектів боротьби з корупцією є розвиток антикорупційної культури в суспільстві. Антикорупційна політика не обмежується лише законодавчими та інституційними заходами; вона також має включати елементи освітніх програм і соціальних кампаній, які сприятимуть змінам у свідомості громадян. Люди повинні усвідомлювати, що корупція - це не лише порушення закону, але й серйозне моральне та етичне правопорушення [47].

Підвищення правової обізнаності серед населення, особливо серед молоді, є важливим кроком до зміни ставлення до корупції. Освітні програми, тренінги, лекції, а також засоби масової інформації можуть бути ефективними каналами для формування стійкої антикорупційної свідомості серед громадян. Водночас, важливо змінити ставлення до корупції з боку тих, хто безпосередньо стикається з корупційними діями, чи то у бізнесі, чи в повсякденному житті.

Активна участь громадськості в боротьбі з корупцією включає в себе підтримку ініціатив щодо моніторингу роботи державних органів, участь у громадських слуханнях, а також підтримку реформ через громадські організації та рухи. Громадянське суспільство має бути активним партнером у забезпеченні прозорості та підзвітності, і його роль не можна недооцінювати [45].

Таким чином, ключові аспекти реформування антикорупційної політики та законодавства включають удосконалення законодавчої бази, зміцнення антикорупційних органів, забезпечення прозорості в державних фінансах і розвиток антикорупційної культури серед громадян. Потрібно створити умови для того, щоб корупція стала неприпустимою не тільки з правової точки зору, а й на моральному рівні, що вимагає активної участі як державних установ, так і всього суспільства. Важливим є також створення механізмів, які дозволяють не лише виявляти та покарати корупціонерів, але й запобігати виникненню корупційних ситуацій на всіх рівнях влади (див. рис. 3) [32].

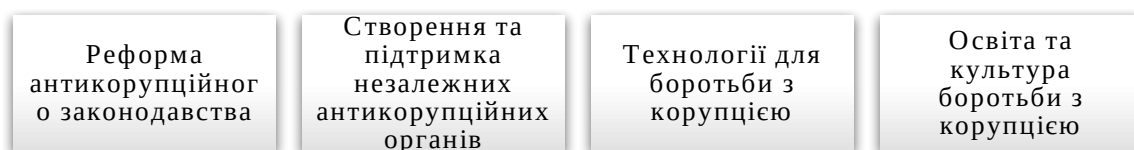

Рис. 3. Ключові напрямки реформування антикорупційної політики

Реформування антикорупційної політики в Україні є важливим кроком на шляху до забезпечення правової держави та ефективного управління державними ресурсами. Ключові напрямки цієї реформи повинні враховувати сучасні виклики, зокрема необхідність вдосконалення законодавчої бази, зміцнення антикорупційних органів, впровадження новітніх технологій та формування антикорупційної культури серед громадян.

Одним із важливих етапів реформування є удосконалення антикорупційного законодавства. Сучасне законодавство повинне не лише чітко визначати корупційні правопорушення, а й посилювати відповідальність за їх скоєння. Для цього необхідно приймати нові закони, які регулюють поведінку державних службовців, забезпечують прозорість у процесах державних закупівель, а також гарантують ефективну роботу механізмів покарання за корупційні діяння. Важливе значення має

також розвиток законодавчого забезпечення системи електронних декларацій, яка дозволяє контролювати доходи та витрати посадових осіб. Такий підхід дає змогу здійснювати постійний контроль над фінансовою діяльністю державних службовців і запобігати можливим зловживанням [41].

Іншим важливим напрямком реформ є створення та підтримка незалежних антикорупційних органів. В Україні повинні функціонувати ефективні та прозорі органи, які можуть безперешкодно здійснювати розслідування корупційних правопорушень і запобігати їх виникненню. Це включає не лише правоохоронні органи, а й органи, що виконують функції моніторингу та аналізу діяльності державних установ. Такі органи повинні діяти без політичного чи економічного впливу, мати достатньо ресурсів для ефективної боротьби з корупцією і здійснювати свою діяльність з максимальною прозорістю. Важливим аспектом цього процесу є також підтримка незалежності судової системи та зміцнення інституту прокурорів, що здатні не лише реагувати на корупційні правопорушення, а й превентивно їх запобігати.

Інноваційні технології стають все більш важливими у боротьбі з корупцією. Використання сучасних інформаційних технологій може значно підвищити ефективність антикорупційних заходів. Впровадження електронних систем для управління державними закупівлями та бюджетними витратами дозволяє створювати прозорі механізми, через які ускладнюється здійснення корупційних схем. Крім того, використання таких технологій, як блокчейн, у фінансових операціях дає змогу досягти повної прозорості в управлінні державними коштами та забезпечити їх ефективне використання. Це також стосується електронних декларацій, онлайн-платформ для моніторингу державних витрат та автоматизованих систем для контролю за бюджетними процесами [42].

Не менш важливим напрямком реформування є зміна культурних і освітніх підходів у боротьбі з корупцією. Розвиток антикорупційної культури в суспільстві є одним з основних чинників, що визначають успішність антикорупційної політики. Важливо формувати у громадян розуміння, що корупція - це не лише правопорушення, а й моральна проблема, що шкодить розвитку країни. Для цього

необхідно впроваджувати освітні програми, які висвітлюють не лише правові аспекти, а й етичні вимоги до поведінки державних службовців і звичайних громадян. Залучення громадян до активної боротьби з корупцією через участь у моніторингу державних установ, організацію громадських ініціатив і незалежних організацій, що здійснюють контроль за корупційними практиками, може сприяти зменшенню рівня терпимості до корупції в суспільстві.

Реформування антикорупційної політики вимагає комплексного підходу, що поєднує зміни в законодавстві, створення незалежних інститутів, впровадження інноваційних технологій та активну участь громадян у боротьбі з корупцією. Реалізація цих напрямків забезпечить створення справедливого і прозорого середовища, яке дозволить зменшити рівень корупції та зміцнити довіру громадян до державних інститутів (див. рис. 4) [32].

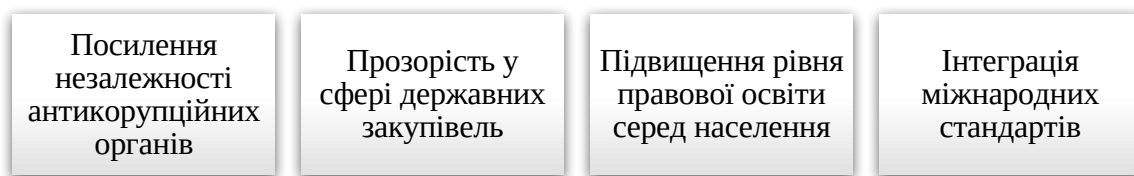

Рис. 4. Практичні кроки для реформи антикорупційної політики

Реформа антикорупційної політики є необхідною умовою для забезпечення стійкого розвитку держави та зміцнення її інституцій. Одним із перших кроків у цьому напрямку є посилення незалежності антикорупційних органів, зокрема таких важливих структур, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), що займається розслідуванням корупційних справ. Для того щоб ці органи могли діяти ефективно, потрібно надавати їм достатньо ресурсів, повноважень і гарантій незалежності від політичних впливів. Створення спеціальних судів для розгляду корупційних справ також є важливим кроком, оскільки дозволить забезпечити належне розслідування та покарання осіб, причетних до корупційних діянь.

Іншою важливою складовою реформи є прозорість у сфері державних закупівель. Впровадження електронних тендерів, створення платформ для публічного моніторингу витрат бюджетних коштів та системи для контролю за використанням державних фінансів здатні зменшити можливості для хабарництва та

маніпуляцій. Важливо не лише вдосконалити процедури закупівель, але й посилити відповідальність за порушення антикорупційних норм, що дозволить знизити рівень корупції в цій сфері [40].

Водночас, зміни мають стосуватися і рівня правової освіти громадян. Підвищення обізнаності про антикорупційне законодавство та можливі наслідки участі в корупційних схемах є важливим кроком у боротьбі з цією проблемою. Курси, тренінги та освітні кампанії можуть стати ефективними інструментами для формування у громадян стійкої відрази до корупційних практик, що, у свою чергу, знизить соціальну терпимість до такого явища.

Не менш важливим є інтегрування міжнародних стандартів у національне законодавство. Залучення міжнародних організацій до розробки антикорупційної політики забезпечить відповідність національних практик глобальним вимогам та стандартам. Спільна робота з міжнародними партнерами дозволить адаптувати кращі практики боротьби з корупцією та зробити національну систему більш ефективною [32].

У результаті всіх цих заходів, можна очікувати суттєве зниження рівня корупції в державному управлінні та підвищення довіри громадян до державних інститутів. Однак, цей процес не буде швидким і потребує постійних зусиль з боку уряду, правоохоронних органів, громадських організацій та міжнародних партнерів. Лише скоординована та комплексна боротьба з корупцією дозволить забезпечити стійкий розвиток держави, поліпшити її міжнародний імідж та створити умови для економічного зростання та процвітання суспільства в цілому.

3.2. Внутрішні та зовнішні фактори боротьби з корупцією в Україні

Боротьба з корупцією в Україні є складним та багатогранним процесом, що включає як внутрішні, так і зовнішні фактори, які можуть впливати на ефективність цього процесу. Існує ряд чинників, які визначають успіх або невдачу антикорупційних зусиль на всіх рівнях - від законодавчої та виконавчої влади до громадських ініціатив і міжнародного співробітництва.

Внутрішні фактори боротьби з корупцією в Україні розглянемо на поданій таблиці (див. рис. 5):

Рис. 5. Внутрішні фактори боротьби з корупцією в Україні [6].

Внутрішні фактори боротьби з корупцією в Україні є критично важливими для досягнення прогресу в цій сфері. Оскільки корупція має глибокі корені в політичній, правовій та економічній системах, внутрішні зміни є невід'ємною частиною стратегії національної безпеки та розвитку. Проте боротьба з корупцією в Україні стикається з численними проблемами, серед яких політична воля, ефективність антикорупційних органів, судова система та рівень корупції на місцевому рівні.

Одним із найбільш важливих внутрішніх факторів є політична воля керівництва країни до боротьби з корупцією. Без чіткої та непохитної політичної волі важко реалізувати необхідні реформи та забезпечити ефективну боротьбу з корупцією. В Україні реформи в цій сфері часто стримуються через наявність корупційних інтересів серед високопосадовців, що створює бар'єри для змін. Проблеми з політичною волею часто проявляються в затягуванні або саботажі важливих антикорупційних ініціатив, таких як реформи в судовій системі або в законодавчому забезпеченні діяльності антикорупційних органів. Наприклад, незважаючи на міжнародні зобов'язання, уряд не завжди готовий до повної трансформації судової системи або органів влади, що безпосередньо впливає на ефективність боротьби з корупцією [8].

Дуже важливим є й фактор незалежності антикорупційних органів, які повинні працювати без політичного впливу і тиску. В Україні такі органи, як Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Державне бюро розслідувань (ДБР), є основними інструментами у боротьбі з корупцією. Однак незалежність цих структур піддається загрозам через політичні маніпуляції, спроби їх ослаблення через зміни в законодавстві та зменшення повноважень. Наприклад, у 2020 році в Україні виникли спроби обмежити

повноваження НАБУ, що викликало критику з боку міжнародних партнерів України, таких як Європейський Союз і США. Це вказує на слабкість внутрішньої антикорупційної політики та небажання деяких еліт допускати реальні зміни, які можуть зашкодити їхнім інтересам [9].

Ще одним важливим внутрішнім фактором є стан судової системи. Судова гілка влади є важливим елементом у забезпеченні справедливості та притягнення до відповідальності корупціонерів. Проте система судів в Україні характеризується значними проблемами: низька незалежність суддів, політичний вплив, корупція в судах, що ускладнює можливість розслідувати корупційні справи і забезпечити покарання для винних. Враховуючи існуючі вади, реальна боротьба з корупцією може бути здійснена лише через серйозні зміни в судовій системі, зокрема, шляхом підвищення прозорості, посилення контролю за діяльністю суддів і забезпечення реальної незалежності судів від політичного тиску.

Корупція на місцевому рівні також є значною проблемою. Місцеві органи влади в Україні часто характеризуються високим рівнем корупції через низький рівень прозорості та слабкість контролю з боку центральної влади. Це призводить до численних зловживань, зокрема у процесі надання земельних ділянок, проведення тендерів, розподілу бюджетних коштів. Внаслідок цього боротьба з корупцією на місцевому рівні залишається однією з найбільш складних проблем. Зокрема, проблема земельних та будівельних виділень є однією з основних у боротьбі з корупцією в регіонах, оскільки ці питання часто супроводжуються незаконними угодами та зловживаннями [26].

Внутрішні фактори, що впливають на боротьбу з корупцією в Україні, є комплексними та взаємопов'язаними. Для досягнення реальних змін необхідно зміцнювати політичну волю до антикорупційних реформ, забезпечувати реальну незалежність антикорупційних органів, реформувати судову систему та забезпечити належний контроль на місцевому рівні. Лише комплексний підхід до вирішення цих проблем дозволить ефективно боротися з корупцією в країні.

Зовнішні фактори боротьби з корупцією в Україні розглянемо на поданій таблиці (див. рис. 6)

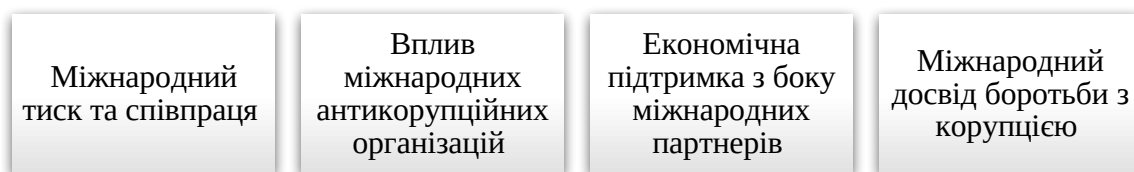

Рис. 6. Зовнішні фактори боротьби з корупцією в Україні [6].

Зовнішні фактори боротьби з корупцією в Україні є важливими і багатогранними. Міжнародний тиск та співпраця займають важливу роль у стимулюванні реформ і підвищенні ефективності антикорупційної боротьби в країні. Зокрема, міжнародні організації, такі як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейський Союз (ЄС) і Організація Об'єднаних Націй (ООН), здійснюють значний тиск на Україну, вимагати виконання реформ, спрямованих на подолання корупції. Вони не тільки надають технічну допомогу та фінансування, але й активно моніторять прогрес, оцінюючи виконання антикорупційних зобов'язань. Зокрема, для України наближення до європейських стандартів є важливою метою, що включає зміни в судовій системі, а також посилення боротьби з корупцією і зміцнення інститутів.

Після Революції Гідності Україна отримала суттєву підтримку з боку ЄС, що включала макрофінансову допомогу та різноманітні проекти, спрямовані на поліпшення антикорупційного законодавства, створення прозорих механізмів державних закупівель і реформування органів влади. Ця співпраця з міжнародними партнерами стимулює поступову зміну політичного ландшафту України й надає важливу підтримку в реалізації складних та комплексних реформ, включаючи боротьбу з корупцією [9].

Крім того, значну роль у боротьбі з корупцією відіграють міжнародні антикорупційні організації, зокрема Transparency International, яка здійснює моніторинг і оцінку рівня корупції в країнах світу. Завдяки її зусиллям, суспільство отримує важливу інформацію про рівень корупції в Україні, що дозволяє виявити слабкі місця в системі і зрозуміти, які заходи слід вжити для подолання цієї проблеми. Україна залишається в групі країн з високим рівнем корупції за індексом сприйняття корупції Transparency International, що вказує на необхідність значних зусиль для досягнення реальних змін у цій сфері [16].

Важливим зовнішнім фактором є також економічна підтримка з боку міжнародних партнерів, яка допомагає фінансувати антикорупційні реформи. Програми фінансової допомоги та гранти, спрямовані на створення нових антикорупційних органів, підтримку електронних тендерних систем і електронних декларацій, надають можливості для досягнення прозорості та контролю в державних витратах. У 2016 році, наприклад, МВФ поставив умови для надання фінансової допомоги Україні, одна з яких полягала у виконанні антикорупційних реформ.

Не менш важливим є досвід інших країн, які змогли успішно подолати корупцію та запровадити ефективні антикорупційні механізми. Країни, такі як Румунія та Грузія, стали прикладами для України, як можна реалізувати успішні реформи, створити незалежні антикорупційні органи та забезпечити відповідальність осіб, які зловживають службовим становищем. Цей міжнародний досвід є цінним ресурсом для України в її боротьбі з корупцією [15].

У підсумку, боротьба з корупцією в Україні потребує активного впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Співпраця з міжнародними партнерами, використання досвіду інших країн та тиск міжнародних організацій є важливими інструментами в подоланні корупції. Проте для досягнення реальних результатів важливо не лише посилювати антикорупційні органи та зміцнювати їхню незалежність, а й забезпечити політичну волю до змін і продовжувати працювати над реальними змінами в суспільстві та державних установах.

3.3. Досвід іноземних держав для України

Досвід іноземних держав у боротьбі з корупцією є важливим ресурсом для України в контексті її зусиль щодо подолання цієї проблеми. Існує ряд країн, які за останні десятиліття змогли реалізувати успішні антикорупційні реформи, зокрема, Румунія, Грузія, Сінгапур, Південна Корея та інші. Україна може вивчати цей досвід та адаптувати найкращі практики, враховуючи власні специфічні умови [21].

Румунія може бути розглянута як один з успішних прикладів боротьби з корупцією в країнах Центральної та Східної Європи, особливо після її вступу до

Європейського Союзу в 2007 році. Завдяки вимогам ЄС, Румунія була змушена реалізувати низку структурних та інституційних реформ, спрямованих на зміцнення верховенства права та боротьбу з корупцією. Успіхи цієї країни в боротьбі з корупцією, хоча й не без серйозних проблем, є важливим досвідом для України.

Одним із основних кроків стало створення незалежного антикорупційного органу - Національного управління по боротьбі з корупцією (DNA). Цей орган став важливим інструментом у боротьбі з корупцією на всіх рівнях влади. DNA має право розслідувати та притягувати до відповідальності осіб, що займали високі посади в уряді, парламенті та судовій системі. За час існування цього органу було проведено численні розслідування щодо корупції на високому рівні, включаючи кримінальні справи щодо міністрів, депутатів і суддів. Завдяки цьому Румунія демонструє, що боротьба з корупцією може бути ефективною навіть на найвищих щаблях влади [15].

Також Румунія активно запроваджувала жорсткі покарання для корупціонерів. Важливою частиною її стратегії стало не лише розслідування, а й застосування реальних покарань. Відомі випадки, коли високопосадовці були засуджені до ув'язнення за корупційні дії, що стало важливим сигналом про серйозність держави у боротьбі з цим явищем. Це дозволило створити атмосферу меншої безкарності для корупціонерів і покращити довіру громадян до системи правосуддя.

Одним із важливих елементів, який сприяв досягненню прогресу, стало також забезпечення прозорості та звітності. В Румунії була створена система електронних державних закупівель, що дозволила зменшити можливості для маніпуляцій і забезпечити більш відкритий процес укладання контрактів. Крім того, було запроваджено публічні реєстри, доступ до яких має не лише уряд та бізнес, а й громадськість та медіа. Це сприяло зменшенню рівня корупційних практик в урядових структурах, оскільки будь-яка інформація про державні фінанси і контракти стала доступною для публічного моніторингу [16].

Ці заходи мали вагомий вплив на зниження рівня корупції в країні. Однак, незважаючи на певний прогрес, корупція в Румунії все ще залишається серйозною проблемою. Необхідно також зазначити, що реформи, спрямовані на боротьбу з

корупцією, вимагали значних зусиль і часом стикалися з опором з боку деяких елементів політичної і судової системи.

Цей досвід Румунії є дуже важливим для України, оскільки вказує на важливість створення незалежних антикорупційних органів, підвищення прозорості державних процесів і забезпечення жорсткого покарання для корупціонерів. Незважаючи на те, що проблеми в боротьбі з корупцією залишаються актуальними, Румунія продемонструвала можливість змінювати ситуацію на краще навіть у складних умовах [15].

Грузія є яскравим прикладом країни, яка після Революції троянд 2003 року змогла здійснити радикальні реформи, спрямовані на боротьбу з корупцією. Після приходу до влади Міхеїла Саакашвілі, країна зробила значний крок уперед у боротьбі з корупцією та реформуванні державних інститутів, що дозволило знизити рівень корупційних практик та підвищити ефективність управління.

Одним із найбільш помітних і ефективних кроків була реформа поліції. В результаті значного скорочення кількості правоохоронців було досягнуто більшої професіоналізації та етичної відповідальності серед поліцейських. Для цього уряд значно підвищив заробітну плату поліцейських, що дозволило зменшити залежність від хабарів та стимулювало відданість службі. Окрім того, були встановлені суворі вимоги до етики та поведінки поліцейських, що допомогло значно зменшити корупцію в цій сфері. В результаті цих реформ поліція стала більш ефективною, і довіра громадян до правоохоронних органів збільшилась [21].

Ще одним важливим елементом реформ в Грузії стала судова реформа. Грузинський уряд очистив суддівський корпус від корумпованих суддів, що допомогло значно покращити справедливість у судових процесах. Створення незалежного антикорупційного суду стало важливим кроком у боротьбі з корупційними практиками в судовій сфері. Цей суд спеціалізується на справах, пов'язаних із корупцією, і забезпечує правову справедливість, що дозволяє зменшити можливості для корупційного впливу на суддів.

Окрім того, Грузія активно впровадила електронні системи урядування, що значно покращило доступ громадян до інформації та спростило адміністративні

процеси. Впровадження електронних послуг у сфері реєстрації бізнесу, податків, надання державних послуг дозволило зменшити паперову бюрократію, що є однією з основних причин для корупції. Замість того, щоб через посередників вирішувати адміністративні питання, громадяни та бізнес могли безпосередньо звертатися до державних органів через онлайн-платформи, що знизило ймовірність корупційних схем і «зелених» платежів [49].

Успішна боротьба з корупцією в Грузії стала можливою завдяки комплексному підходу до реформи державних інститутів. Всі ці кроки - реформи поліції, судової системи та цифровізація урядових процесів - сприяли зниженню корупції, підвищенню рівня довіри до державних інститутів і забезпеченню прозорості в управлінні. Грузія продемонструвала, як важливими є системні зміни та рішучі кроки для досягнення значних результатів у боротьбі з корупцією.

Цей досвід є цінним для інших країн, зокрема для України, оскільки Грузія показала, що навіть у країнах з високим рівнем корупції можна домогтися значних змін за допомогою рішучих реформ, політичної волі та технічних інновацій.

Досвід Сінгапуру у боротьбі з корупцією є одним із найуспішніших у світі, і країна стала еталоном для багатьох інших націй, які прагнуть побороти корупційні явища. Створення антикорупційної системи у Сінгапурі розпочалося ще в середині ХХ століття, і на сьогодні це один з найбільш розвинених та ефективних прикладів боротьби з корупцією. Ключові аспекти цього досвіду включають кілька важливих складових, які можна адаптувати до інших країн [16].

По-перше, Сінгапур запровадив жорстку кримінальну відповідальність за корупційні діяння. У країні корупція вважається тяжким злочином, і всі випадки корупції розслідуються з максимальною серйозністю. Важливим чинником є суворе покарання, яке включає значні штрафи та тюремні строки. Це створює потужний стримуючий фактор і демонструє, що корупція не має жодних компромісів. Рівень покарання має свою специфіку: він не лише покриває нижчі рівні посадових осіб, але і застосовується до високопосадовців, що робить боротьбу з корупцією справедливою та всебічною.

По-друге, Сінгапур збудував ефективну систему прозорості, яка включає механізми публічного звітування про доходи державних службовців. Це дозволяє громадянам і медіа контролювати фінансові потоки високопосадовців і виявляти потенційні корупційні ризики. Крім того, створено численні антикорупційні інститути, зокрема Антикорупційне бюро Сінгапуру (Corrupt Practices Investigation Bureau, CPIB), яке не лише розслідує випадки корупції, а й активно притягує до відповідальності чиновників, які зловживають своїм становищем. Це є ключовим фактором, що забезпечує ефективність боротьби з корупцією на всіх рівнях влади [47].

Третім важливим аспектом є незалежність і ефективність правоохоронних органів. У Сінгапурі існує інститут «невідворотності покарання», який гарантує незалежність розслідувань, навіть якщо справа стосується впливових осіб або представників влади. Ця система дозволяє правоохоронним органам діяти без політичного тиску, що є важливим елементом забезпечення справедливості.

Модель боротьби з корупцією в Сінгапурі є чудовим прикладом того, як важливо мати ефективну антикорупційну політику, високу етичну відповідальність серед державних службовців і ефективні механізми контролю. Вона може служити орієнтиром для багатьох країн, які стикаються з проблемами корупції.

Ще одним важливим прикладом успішної боротьби з корупцією є Південна Корея, яка зробила значний прогрес в антикорупційних реформах наприкінці XX і на початку XXI століття. Південна Корея пройшла шлях серйозних змін, які включають реформу державної служби, створення спеціальних антикорупційних інститутів і вдосконалення судової системи. Успіхи країни в боротьбі з корупцією можна віднести до кількох основних факторів [21].

По-перше, Південна Корея здійснила серйозні зміни в кадровій політиці державних службовців. У країні була введена система регулярних перевірок, публічних декларацій про доходи та витрати, що дозволяє знизити можливості для корупційних дій. Ці перевірки допомогли виявити незаконні доходи та забезпечити більшу відкритість у державному управлінні.

По-друге, в Південній Кореї було створено спеціальне Антикорупційне агентство, яке здійснює розслідування корупційних правопорушень серед високопосадовців. Це агентство працює незалежно від урядових органів, що дає йому можливість проводити розслідування без політичного тиску, забезпечуючи таким чином високу ефективність у боротьбі з корупцією [48].

По-третє, важливою частиною антикорупційної стратегії Південної Кореї стала реформа судової системи. Створення спеціальних судів для боротьби з економічними злочинами дозволило зосередити увагу на важливих корупційних справах, що підвищило ефективність правосуддя та рівень справедливості.

Окрім цього, у Південній Кореї була зроблена значна ставка на прозорість. Прозорість у державних закупівлях, система електронного уряду, а також обмеження впливу великих корпорацій на державну політику допомогли значно знизити рівень корупції та покращити умови для розвитку бізнесу. Всі ці заходи дозволили країні досягти значних успіхів у боротьбі з корупцією та покращити ефективність державного управління.

Південна Корея і Сингапур є яскравими прикладами країн, які, завдяки рішучим антикорупційним реформам, змогли досягти значних результатів у боротьбі з корупцією. Їх досвід можна враховувати для інших країн, зокрема для України, адже успішна боротьба з корупцією потребує комплексного підходу, високих етичних стандартів, прозорості і ефективних механізмів контролю [15].

Досвід Індонезії в боротьбі з корупцією демонструє важливі кроки, які країна здійснила за останні два десятиліття для значного покращення ситуації. Індонезія зіткнулася з серйозними проблемами корупції на всіх рівнях управління, але, завдяки комплексним реформам у різних сферах, вдалося значно знизити рівень корупційних проявів і підвищити ефективність урядових структур. Одним з основних досягнень є реформи в судовій системі, які включають створення незалежних антикорупційних органів та судів, що спеціалізуються на розслідуванні корупційних справ.

Індонезія також зробила важливі кроки в напрямку підвищення прозорості та підзвітності в урядових справах. Одним з таких кроків стало реформування системи

державних закупівель, що дозволило значно знизити можливості для корупційних схем у цій сфері. Впровадження нових технологій, таких як електронні платформи для державних закупівель, забезпечило доступність інформації для громадян і зробило процеси більш відкритими. Крім того, система підзвітності була вдосконалена через створення механізмів контролю за фінансами, що дозволяє стежити за витрачанням бюджетних коштів і виявляти можливі зловживання [16].

Також важливим кроком стала боротьба з конфліктами інтересів, яка включала законодавчі зміни, спрямовані на запобігання корупції серед державних службовців. Введення обов'язкових декларацій про доходи та витрати для високопосадовців, а також перевірка наявності конфліктів інтересів дозволили знизити ризики корупційних дій серед чиновників. У результаті цих заходів Індонезія змогла не лише покращити рівень довіри до уряду, але й створити умови для сталого розвитку економіки та підвищення міжнародної репутації.

Висновок, який можна зробити з досвіду країн, що успішно борються з корупцією, показує, що боротьба з корупцією потребує комплексного підходу та політичної волі. Важливими аспектами є зміцнення незалежних антикорупційних інституцій, реформи в судовій системі, підвищення прозорості та звітності, а також впровадження жорстких санкцій для корупціонерів. Не менш важливим є створення умов для розвитку ефективного громадського контролю та активного залучення суспільства до боротьби з корупцією [21].

Для України досвід таких країн, як Румунія, Грузія, Сінгапур, Південна Корея та Індонезія, є важливим орієнтиром. Однак для успішної адаптації цих моделей необхідно враховувати специфіку внутрішніх умов та викликів. Україна має зосередитися на зміцненні незалежних антикорупційних інституцій, таких як НАБУ, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, а також на реформуванні судової системи. Крім того, важливим є підвищення прозорості в усіх сферах діяльності держави, впровадження електронного уряду та покращення механізмів контролю за витрачанням бюджетних коштів.

Особливу увагу слід приділяти питанням політичної волі до змін та боротьби з впливом олігархів на політичні процеси. Для досягнення успіху в боротьбі з

корупцією необхідна єдина позиція всіх гілок влади, а також готовність до проведення непопулярних, але необхідних реформ. Важливою складовою є міжнародна співпраця, оскільки корупційні дії часто мають транскордонний характер, і ефективна боротьба з ними вимагає координації з міжнародними організаціями та іншими державами [15].

Отже, для досягнення стійкого прогресу в боротьбі з корупцією Україні потрібно здійснити комплексну реформу, яка включає зміцнення антикорупційних інститутів, забезпечення прозорості та підзвітності, підвищення ефективності правоохоронних органів та розвиток міжнародної співпраці. Це дозволить створити умови для сталого розвитку і покращення загального рівня довіри до державних інститутів.

Висновки до третього розділу

У розділі 3 було розглянуто ключові аспекти реформування антикорупційної політики та законодавства, аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на боротьбу з корупцією в Україні, а також досвід іноземних держав, який може бути адаптований до українських реалій.

Перш за все, реформування антикорупційної політики та законодавства є невід'ємною частиною успішної боротьби з корупцією в Україні. Однак, існуюча система боротьби з корупцією, хоча й має певні досягнення, все ще потребує значних змін. Необхідно здійснити реформи, що стосуються не лише посилення законодавчих норм, а й покращення ефективності існуючих антикорупційних інститутів, таких як Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, а також судових органів, які повинні працювати незалежно від політичного тиску. Важливою складовою цього процесу є забезпечення прозорості в державних органах та контроль за витрачанням публічних коштів, щоб не дати жодних можливостей для зловживань та корупційних схем.

Внутрішні фактори, такі як політична воля до змін, економічна стабільність, розвиток правової культури та активність громадянського суспільства, мають вирішальне значення для успіху боротьби з корупцією в Україні. Проте, є і значні

виклики, зокрема наявність олігархічного впливу на політичні процеси, слабкість інститутів та корумповані суди, що ускладнює ефективне впровадження реформ. Водночас, зовнішні фактори, зокрема міжнародний досвід та співпраця з міжнародними організаціями, є важливими для формування успішної антикорупційної політики в Україні. Країни, які досягли значного прогресу в боротьбі з корупцією, демонструють, що ефективна боротьба потребує комплексного підходу, зміцнення незалежних інститутів та підтримки міжнародної спільноти.

Аналіз досвіду іноземних держав показав, що успішна боротьба з корупцією не є результатом одного-єдиного заходу чи реформи, а є комплексним процесом, який включає як зміну законодавства, так і культуру взаємин між владою та громадянами. Для України особливо важливо адаптувати кращі практики таких країн, як Сингапур, Південна Корея, Індонезія, Грузія та Румунія, враховуючи специфіку українських реалій. У цьому контексті необхідно забезпечити злагоджену роботу всіх гілок влади та створити сприятливі умови для активної участі громадян у боротьбі з корупцією. Важливим фактором є й активна міжнародна підтримка та співпраця в рамках міжнародних організацій та програм.

Таким чином, для ефективної боротьби з корупцією в Україні необхідне комплексне реформування державної системи з акцентом на посилення антикорупційних інституцій, створення прозорих та підзвітних механізмів управління, підвищення рівня правової культури та залучення міжнародного досвіду. Це дозволить не лише знизити рівень корупції, а й створити умови для сталого розвитку та підвищення довіри громадян до державних органів.

ВИСНОВКИ

Фокус уваги кваліфікаційної роботи був зосереджений на дослідженні причин та проявів корупції в Україні, її загрозам національній безпеці держави та політико-правовим заходам з мінімізації деструктивного впливу на систему державного управління та іміджу України у світі. У роботі обґрунтовано системний характер та негативний вплив корупції на внутрішню та зовнішню політику, державно-управлінський та соціальний рівні, оборонний та безпековий сектор України.

В ході виконання поставлених дослідницьких завдань, ми дійшли певних висновків:

1) проаналізувавши теоретичні підходи до дослідження корупції, ми бачимо, що це – багатовимірне соціальне явище, яке має економічну, правову, політичну та соціокультурну природу. Застосування міждисциплінарного підходу дало змогу глибше усвідомити механізми виникнення та функціонування корупції у державному управлінні, які полягають, з-поміж іншого, у структурних вадах системи публічного адміністрування, слабкому контролі за ресурсами, відсутності політичної відповідальності, низькій правовій культурі громадян, а також зрощенні бізнесу з владою.

2) охарактеризовано природу та основні чинники поширення корупції в Україні, серед яких ключовими виступають слабкість державних інституцій, що не здатні забезпечити верховенство права та ефективний контроль; неефективність судової та правоохоронної систем, що часто діють під політичним або економічним впливом; домінування олігархічних груп, які через контроль над ЗМІ, політикою та бізнесом формують корупційні схеми на системному рівні; низький рівень довіри громадян до влади, зумовлений безкарністю високопосадовців і незавершеністю реформ; а також культура толерантності до корупції, яка історично закріпилася у свідомості населення як норма вирішення побутових і адміністративних питань. Ситуацію ускладнює низька активність громадянського контролю та відсутність системної прозорості у державному управлінні.

3) проаналізовано корупційні ризики для внутрішньої політики та національної безпеки України і встановлено, що корупція є ключовим

дестабілізуючим чинником, який підриває функціонування органів державної влади, сприяє політичній нестабільності, дискредитує державні інститути та гальмує реалізацію стратегічних реформ. Вона ослаблює обороноздатність країни шляхом розкрадання оборонного бюджету, закупівлі неякісного військового обладнання, призначення некомпетентних осіб на керівні посади в секторі безпеки, що ставить під загрозу захист національних інтересів. Корупція уможливлює проникнення кримінальних структур та зовнішнього впливу в систему влади: в умовах слабого контролю та непрозорості управлінських рішень іноземні держави отримують інструменти впливу на політичні процеси, а тіньові угруповання використовують адміністративні ресурси у власних інтересах. Така ситуація створює сприятливе середовище для посилення гібридних загроз, руйнує довіру громадян до держави та послаблює спроможність країни до ефективного кризового реагування.

4) у ході дослідження розкрито деструктивний вплив корупції на міжнародний імідж України, який проявляється у хронічній недовірі з боку західних партнерів, зниженні позицій держави в авторитетних міжнародних рейтингах (зокрема, Transparency International, World Justice Project, Freedom House) та ускладненні процесу європейської інтеграції. Гучні корупційні скандали – як-от справа "Укроборонпрому" (2019), затягування розслідувань щодо високопосадовців, скасування е-декларування Конституційним Судом у 2020 році – стали сигналами для міжнародної спільноти про нездатність української влади гарантувати верховенство права та політичну доброчесність. Це спричинило неодноразові застереження з боку ЄС та США щодо перегляду обсягів фінансової допомоги, призупинення деяких програм співпраці та надання умовної підтримки лише у разі підтвердження реального прогресу. Корупція негативно впливає на інвестиційний клімат: іноземні компанії часто остерігаються входити на український ринок через ризики непрозорого адміністрування, вибіркового правосуддя та відсутності гарантій захисту прав власності. У сукупності це послаблює міжнародну позицію України як демократичної правової держави та ускладнює реалізацію євроінтеграційного курсу.

5) Грунтовне дослідження законодавчого реагування та боротьби з корупцією в Україні, що охоплює створення та діяльність ключових антикорупційних інституцій – НАЗК, НАБУ, САП і ВАКС – а також реформу антикорупційного законодавства, засвідчило, що ці процеси залишаються малоефективними через вплив політичних та бізнес-груп, формалізм у правозастосуванні та недостатній рівень інституційної підзвітності. Хоча формально Україна створила повний цикл органів для виявлення, розслідування, обвинувачення та судового розгляду корупційних справ, реальна результативність залишається низькою. Наприклад, Вищий антикорупційний суд за п'ять років виніс обмежену кількість вироків щодо топ-посадовців, а справи НАБУ нерідко затягуються на роки або закриваються через процесуальні прогалини. Додатково на ситуацію негативно вплинули спроби політичного тиску на антикорупційні органи, як це було у 2020 році, коли Конституційний Суд України скасував положення щодо електронного декларування, чим тимчасово паралізував роботу НАЗК. Попри тиск з боку громадянського суспільства та міжнародних партнерів, боротьба з корупцією часто набуває декларативного характеру, що підриває довіру до реформ та не створює належного стримувального ефекту для потенційних правопорушників.

6) для більшої об'єктивності та доданої вартості результатів дослідження було проаналізовано досвід іноземних держав у сфері боротьби з корупцією в контексті можливості його адаптації до українських умов. Особливу увагу приділено таким країнам, як Сінгапур, Грузія, Швеція та Естонія, які змогли досягти істотного зниження рівня корупції завдяки послідовному реформуванню інституцій, жорсткому контролю за посадовими особами, професіоналізації держслужби та розвитку цифрових інструментів управління. Серед ключових завдань для України у цьому контексті – забезпечення прозорості процедур публічного управління, впровадження обов'язкового електронного документообігу, усунення людського фактору у процесах надання адміністративних послуг, гарантування реальної незалежності судової гілки влади, включаючи добір і перевірку суддів, а також активізація механізмів громадського контролю через доступ до відкритих даних, регулярні аудити та підтримку журналістських розслідувань. Застосування цих

підходів у сукупності з іншими заходами дозволить не лише зменшити рівень корупції, а й підвищити ефективність і легітимність вітчизняної антикорупційної політики, що є необхідною умовою для зміцнення державного управління та досягнення євроінтеграційних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ануфрієв М.І., Копотун І.М., Коропатнік І.М., Кривенко О.В., Курилюк Ю.Б., Петков С.В. Запобігання корупції у Збройних Силах України. Особливості правозастосування під час дії воєнного стану. Київ : ВД «Професіонал», 2022. 608 с.
2. Білінська Л. В. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-1. Т. 1. С. 138-141.
3. Бобокал О. Кучак О. Поняття корупції, її сутність та характеристика корупційної злочинності. DSpace Repository: Home. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/23127d1e-64b0-46fe-bdb6-79b47ca87d4a/content> (дата звернення: 21.02.2025).
4. Бондар Г.Л. Корупційні загрози національній безпеці та демократії в Україні. Державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/24.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
5. Бугайчук К.Л. Корупційні ризики: поняття, класифікація, методологія оцінки, заходи усунення. Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/15.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
6. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період: монографія. Київ: Ін Юре, 2014. 564 с.
7. Галій В. Оцінка ризиків (корупційних) у сфері надання гуманітарної допомоги та способи їх мінімізації. Економіка та суспільство. 2024. № 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-86> (дата звернення: 21.02.2025).

8. Голоднова Т.С. Корупційні ризики в питанні залучення міжнародної допомоги у сфері безпеки й оборони України. Нове українське право. № 5. 2021. С. 37-43.
9. Горобець Н.С. Корупційні ризики залучення та використання міжнародної допомоги у сфері безпеки й оборони України. Аналітично-порівняльне правознавство. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.86> (дата звернення: 21.02.2025).
10. Гротовицька У. Стратегічний аналіз корупційних ризиків у процесі управління гуманітарною допомогою на місцевому рівні. U-LEAD with Europe. URL: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/a12329f50776dcacd23f3880b26c0792.pdf> (дата звернення: 21.02.2025).
11. Гура В. Корупція: поняття та види, причини. Економічний аналіз . 2022. № 32(2). С. 73-81. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.073> (дата звернення: 21.02.2025).
12. Дем'янчук Ю.В. Адміністративно-правові засади запобігання і протидії корупції у системі державної служби України: автореф. дис д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2020. URL: http://77.244.44.155/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 21.02.2025)
13. Дем'янчук Ю. В., Сидоренко В. В., Добренська Н. В. Дискусійні теоретичні аспекти протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні. Аналітичне та порівняльне правознавство . 2024. № 3. С. 314-318. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.53> (дата звернення: 21.02.2025).
14. Дюркгейм Е. Мертона Р. Теорія соціальної дезорганізації Дюркгейма, Мертона. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/kruminologiuua/39-ivanov1/361-219---.html> (дата звернення: 21.02.2025).
15. Задорожній О. В. Міжнародно-правові стандарти боротьби з корупцією. DSpace Repository: Home.

- URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/24d5bdf2-0286-45e8-bcbb-53bdc07e75d6/content> (дата звернення: 21.02.2025).
16. Зарубіжний досвід запобігання корупційній злочинності. Кримінологічна характеристика та запобігання корупційній злочинності. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/prevention_of_corruption/info/lec4.html (дата звернення: 21.02.2025).
17. Комірчий П.О. Поширення корупції як загроза національним інтересам України. ГО «Антикорупційна ініціатива». URL: <http://anticorruption.com.ua/poshirennya-korupcyi-yak-zagroza-naconalnim-nteresam-ukrayini.html> (дата звернення: 21.02.2025).
18. Корецька-Шукевич Д. Аналіз теоретичних підходів до наукового розуміння явища корупції. DSpace Repository: Home. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/eed38071-5a49-452c-963e-416376b418b9> (дата звернення: 21.02.2025).
19. Корупційні ризики в Україні: актуальні шляхи їх недопущення та подолання: міжнародна науково-практична конференція. Науково-дослідний інститут публічного права, 8 жовтня 2024 р. Львів Торунь: Liha-Pres, 2024. 168 с.
20. Корупція - найбільша загроза національній безпеці України. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27400902.html> (дата звернення: 21.02.2025).
21. Корупція: досвід боротьби зарубіжних країн. Прилуцька міська рада. URL: <https://pryluky.cg.gov.ua/blind/index.php?id=7831&tp=1> (дата звернення: 21.02.2025).
22. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. Актуальні проблеми правознавства. 2021. Вип. 1, № 3. С. 31-36. URL: <https://doi.org/10.35774/app2021.03.031> (дата звернення: 21.02.2025).
23. Кушнар'єв І.В. Ментальні основи політичної корупції в Україні. Політичне життя. Політичне життя. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/4944> (дата звернення: 21.02.2025).

24. Левчук А. О. Поняття, сутність корупції та корупційних правопорушень. Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду. Харків, 2019.
URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_10_2019/pdf/26.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
25. Мошнін А. А. Теоретичні засади проблеми протидії корупції в Україні. *States and Regions. Series: Public Administration*. 2023. № 2. С. 165-170.
URL: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.2.29> (дата звернення: 21.02.2025).
26. П'ясецька-Устич С. В. Клочанка К. Р. Інституціоналізація корупційних відносин у соціально-економічній системі: специфіка України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 4 (15).
URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/05.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
27. П'ясецька-Устич С. В. Теоретичні аспекти аналізу корупції як системного явища в сучасній українській економіці. *Економічна теорія та історія економічної думки*.
URL: http://www.bses.in.ua/journals/2018/28_1_2018/6.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
28. Поняття та сутність корупції. Система електронного забезпечення навчання ЗНУ Лекція 1.
URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/616983/mod_resource/content/1/Лекція_1_Сутність_корупції.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
29. Поняття, причини, наслідки та правові основи запобігання корупції. Антикорупційна політика в Україні.
URL: https://arm.navs.edu.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_1.html (дата звернення: 21.02.2025).
30. Про деякі аспекти протидії корупції в Україні. Шостий апеляційний адміністративний суд. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/564-pro-deyaki-aspekti-protidiji-korupsiiji-v-ukrajini.html> (дата звернення: 21.02.2025).

- 31.Ревак І.О. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
- 32.Савченко Л., Суббот А., Дем'янчук Ю. Вплив корупції на економічний розвиток України в умовах реформування: ретроспективний аналіз. Балтійський журнал економічних досліджень . 2018. Вип. 4, № 3. С. 276-282. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-276-282> (дата звернення: 21.02.2025).
- 33.Саричев В., Гапеева О., Пікуліна О. Аналіз впливу корупції на економічну безпеку країни в умовах сьогодення. Сталий розвиток економіки. 2023. № 2(47). С. 203-208. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-29> (дата звернення: 21.02.2025).
- 34.Серьогін С. М., Серьогін С. С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади. Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. 2010. № 1. С. 134-140.
- 35.Скорик М. О. Теоретичні аспекти інституту корупції в Україні. Ефективна економіка . 2019. № 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.49> (дата звернення: 21.02.2025).
- 36.Сокурєнко В.В. Корупція як зовнішня загроза національній безпеці України. KhNUAIR: Репозитарій ХНУВС: Головна. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4f595d0e-9846-45e9-864f-76417d3440d8/content> (дата звернення: 21.02.2025).
- 37.Супрун-Ковальчук Т. М., Діденко Є. В. Міжнародна практика запобігання та боротьби з корупцією. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/35/577/1185-1?inline=1> (дата звернення: 21.02.2025).
- 38.Теоретичні підходи до визначення корупції в публічному управлінні. Актуальні проблеми державного управління. URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237233> (дата звернення: 21.02.2025).

- 39.Федишин Т.О. Теоретично-правові аспекти протидії корупції в Україні. DSpace at West Ukrainian National University: Головна сторінка. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28568/1/Магістерська%20робота%20Федишин%20Т.%20О.%20Прм-22.pdf> (дата звернення: 21.02.2025).
- 40.Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації: монографія. Львів: Ахілл, 2008. 660 с.
- 41.Шевчук І.В. Корупційна складова як чинник дестабілізації та загрози економічної безпеці України. Журнал Державне управління: удосконалення та розвиток - наукове фахове видання з питань державного управління. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1192> (дата звернення: 21.02.2025).
- 42.Шульган І., Гавц О. Підходи до розуміння корупції в міжнародному та національному законодавстві. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Уричні науки . 2024. Вип. 11, № 42. С. 219-230. URL: <https://doi.org/10.23939/law2024.42.219> (дата звернення: 21.02.2025).
- 43.Якимова С. Генезис сучасного поняття корупції: кримінологічний аспект. Academic Journals and Conferences. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13088/535-539.pdf> (дата звернення: 21.02.2025).
- 44.Antonova L., Abdullayev V. Корупція як чинник загрози національній безпеці. Public Administration and Regional Development. 2021. № 12. С. 336-355. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2021.12.02> (дата звернення: 21.02.2025).
- 45.Ferdman H. P. Corruption as one of the main threats to the national security of Ukraine. *Scientific Notes of Taurida V.I. Vernadsky University, series «Public Administration»*. 2024. No. 1. P. 201-205. URL: <https://doi.org/10.32782/tnu-2663-6468/2024.1/35> (date of access: 21.02.2025).
- 46.Kokorev O. V., Yatvetska H. V., Savytsky A. Y. Borrowing experience: the way to an effective fight against corruption in Ukraine. *Politicus*. 2024. No. 2. P. 148-153. URL: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-2.22> (date of access: 21.02.2025).

47. Kostiuk T., Puhach V. Asian countries anti-corruption policy: administrative and legal overview of the background and effectiveness (case studies). The institutionalisation of public relations in the fight against corruption: the experience of countries of Eastern and Western legal traditions (universal theoretical framework for relevant anti-corruption law of Ukraine) : collective monograph. Publisher: Tallinn : Baltija Publishing. 2019. 380 p
48. Nesterenko K. O., Bulgakova O. V. Corruption risks in procedures for receiving humanitarian aid under martial law. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2022. No. 5. P. 347-350. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.64> (date of access: 21.02.2025).
49. Subbot A., Demianchuk Y. Current problems of the state of research of administrative and legal principles of the state of research of administrative and legal principles to prevent and combat corruption in the civil service system UK. *International scientific journal «Internauka». Series: «Juridical Sciences»*. 2018. No. 1(47). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2022-1-7911> (date of access: 21.02.2025).
50. Zaiats V. Some theoretical aspects of the concept (essence) of corruption as an object of counteraction. *Law and public administration*. 2022. No. 2. P. 338-348. URL: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.49> (date of access: 21.02.2025).